ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 92 (1729) | Пятніца, 16 лістапада 1962 года | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ПЕРШЫ З'ЕЗД БЕЛАРУСКІХ КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ

Учора, 15 лістапада, у зале пленумаў ЦК ЛКСМБ пачаў сваю работу Першы Устаноўчы з'езд работнікаў кінематаграфіі БССР. Залу запоўнілі работнікі студыі «Беларусьфільм» і Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў, тэлебачання рэспублікі, рэжысёры, кінадраматургі, аператары, мастакі, кампазітары, кінакрытыкі, прадстаўнікі грамадскасці і кінааматарскіх аб'яднанняў.

На з'ездзе прысутнічае дэлегацыя аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі СССР у складзе кінарэжысёра народнага артыста СССР С. Герасімава, М. Каварскага (кінакрытык і драматург), Л. Бяловай (крытык), Ю. Караўкіна (рэдактар Цэнтральнай студыі дакументальных фільмаў), Ю. Карасіка (кінарэжысёр), Т. Юрэневай (рэдактар Галоўнага ўпраўлення па вытворчасці фільмаў Міністэрства культуры СССР). У складзе дэлегацыі «Ленфільма» — рэжысёр А. Гранік і аператар А. Дудко. На з'ездзе прысутнічаюць таксама кінаактрыса С. Сяргейчыкава (Украіна), А. Аболіньш (Латвія), А. Моцкус (Літва), К. Козуб (Малдавія).

Кароткім уступным словам з'езд адкрыў намеснік старшыні аргбюро саюза заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Голуб.

У прэзідыум выбіраюцца: першы сакратар ЦК КПБ К. Т. Мазураў, старшыня Савета Міністраў БССР Ц. Я. Кісялёў, сакратары ЦК КПБ Ф. А. Сурганаў, Д. Ф. Філімонаў, загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ М. Ф. Капіч, сакратар Мінскага абкома КПБ А. Т. Кузьмін, сакратар Мінскага гаркома КПБ А. Т. Караткевіч, намеснік старшыні аргкамітэта Саюза кінематаграфістаў СССР С. А. Герасімаў, намеснік міністра культуры БССР М. А. Мінковіч, намеснік старшыні аргбюро Саюза кінематаграфістаў БССР Л. В. Голуб, намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. П. Шамякін, старшыня праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання Л. П. Александроўская, старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР Я. К. Цікоцкі, старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. К. Цвірка, старшыня праўлення Саюза журналістаў БССР Ф. В. Кляцкоў, народны артыст СССР Г. П. Глебаў, дырэктар студыі «Беларусьфільм» заслужаны дзеяч мастацтва БССР І. Л. Дорскі, дырэктар Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў М. М. Горцаў, члены аргбюро Саюза кінематаграфістаў БССР рэжысёр П. П. Шамшур, рэжысёр і кінадраматург М. М. Фігуроўскі, кінааператар А. А. Булінскі і іншыя.

Дэлегаты з'езда з вялікім уздымам выбіраюць ганаровы прэзідыум у складзе членаў Прэзідыума ЦК КПСС на чале з М. С. Хрушчовым.

Прымаецца наступны парадак дня з'езда:

1. Даклад аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі БССР.
2. Выбары праўлення саюза.
3. Выбары рэвізійнай камісіі.
4. Выбары дэлегатаў на Усесаюзны з'езд Саюза кінематаграфістаў СССР.

Першы сакратар ЦК КПБ К. Т. Мазураў абвясціў прывітанне ЦК КПБ Першаму з'езду работнікаў кінематаграфіі БССР.

Дэлегаты і прысутныя праслухалі даклад аргбюро Саюза кінематаграфістаў БССР.

Пасля даклада пачаліся спрэчкі.

Сёння з'езд працягвае сваю работу.

ДАКЛАД АРГБЮРО САЮЗА

У ЭПОХУ разгорнутага будаўніцтва камуністычнага грамадства, у святле гістарычных задач, пастаўленых XXII з'ездам КПСС, роля кіно, як найбольш масавага і шырока даступнага народу мастацтва, набывае асаблівае значэнне ў духоўным жыцці людзей.

Савецкае кіно павінна развівацца на аснове ясна выказаных палажэнняў, запісаных у Праграме Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, важнейшымі з якіх з'яўляюцца «ўмацаванне сувязей з жыццём народа, праўдзівае і высокамастацкае адлюстраванне багацця і мнагастайнасці сацыялістычнай рэчаіснасці, натхнёны і яркі паказ новага, сапраўды камуністычнага, і выкрыццё ўсяго таго, што перашкаджае руху грамадства наперад».

Нядаўна ЦК КПСС прыняў пастанову «Аб мерах па паляпшэнню кіраўніцтва развіццём мастацкай кінематаграфіі», а Савет Міністраў СССР разгледзеў пытанне і прыняў рашэнне «Аб мерах па ўпарадкаванню планавання і арганізацыі вытворчасці кінакарцін, фінансавання кінастудый і выплаты пастановачнай узнагароды творчым работнікам кіно». Ажыццёўленыя партыяй і ўрадам меры па паляпшэнню ўмоў развіцця мастацтва сацыялістычнага рэалізму, па ліквідацыі вынікаў культу асобы Сталіна спрыяльна адбіліся на развіцці мастацкай кінематаграфіі.

За апошнія гады кінастудыі саюзнага і рэспубліканскага падпарадкавання рэзка павысілі якасць выпускаемых кінафільмаў, умацавалі сваю матэрыяльна-тэхнічную базу, здолелі выхаваць і ўключыць у творчую работу маладыя таленавітыя кадры работнікаў кінамастацтва. Асобныя кінафільмы, выпушчаныя кінастудыяй «Беларусьфільм», атрымалі шырокае грамадскае прызнанне.

Аднак асобныя дасягненні беларускай кінематаграфіі не даюць права для якога б там ні было самазадавальнення, для нейкіх скідак. Нельга заплюшчваць вочы на тыя сур'ёзныя недахопы, якія яшчэ ёсць у нашым кінамастацтве.

ВЯЛІКІЯ змены, што адбыліся за апошнія гады ў нашай краіне, новыя велічныя планы нашага народа рашуча змянілі крытэрыі ў ацэнцы твораў мастацтва. Быў час, калі падтрымку, станоўчую ацэнку творы атрымлівалі толькі за значнасць і актуальнасць тэмы. Цяпер прызнанне атрымліваюць перш за ўсё тыя з'явы мастацтва, у якіх б'ецца гарачы пульс нашага часу, у якіх рэчаіснасць паказваецца глыбока, шматгранна, тонка.

Якія ж задачы Саюза кінематаграфістаў як творчай арганізацыі ў гэтых новых умовах? Мы павінны ашчадна і рупліва выхоўваць, развіваць таленты, памагаць таленавітым людзям удасканальваць сваё мастацкае майстэрства. Гэта асабліва важна таму, што прафесіянальнае майстэрства ў многіх нашых карцінах — невысокае. Нярэдка яно зводзіцца толькі да авалодання тэхналогіяй вытворчасці фільмаў.

Дзесяць мастацкіх фільмаў выпусціла Беларуская кінастудыя за апошнія тры гады. Пра што і як расказваюць яны?

Вялікую і карысную справу зрабіў калектыў «Беларусьфільма», ажыццявіўшы пастаноўку двухсерыйнага фільма «Першыя выпрабаванні» па матывах трылогіі народнага пісьменніка БССР Якуба Коласа «На ростанях». Дзякуючы экрану ідэі і вобразы створанай Я. Коласам эпапеі сталі больш зразумелымі і бліжэйшымі многім мільёнам савецкіх людзей. Нягледзячы на прыватныя недахопы фільма, ён усё ж перадае суровую праўду мінулага, апісаную ў трылогіі вялікага беларускага пісьменніка.

Фільм «Чалавек не здаецца» ўваскрашае старонкі першых дзён вайны. У ім нямала праўдзівых, хвалюючых эпізодаў і вобразаў. Але ўвогуле фільм «Чалавек не здаецца» не ўзняўся да ўзроўню нашых лепшых фільмаў аб героіцы патрыятычнай барацьбы. Нестае яму глыбіні, палымянасці, усхваляванасці, уласцівай сапраўдным творам мастацтва. Тут, у прыватнасці, прычынай было тое, што сцэнарый бясконца перарабляўся і ў вытворчасць быў запушчаны больш слабы яго варыянт.

Зусім нядаўна на экраны выйшаў фільм «Вуліца малодшага сына», з цікавасцю сустрэты нашым гледачом. І дарослыя і дзеці знаходзяць у ім шмат павучальнага, нягледзячы на тое, што аб барацьбе крымскіх партызан, аб смеласці і адвазе юнага піянера Валодзі Дубініна яны задоўга да выхаду фільма ведалі з аднайменнай кнігі Л. Касіля і М. Паляноўскага. Сумесна з аўтарамі кнігі здымачнаму калектыву на чале з рэжысёрам Л. Голубам удалося перадаць радасную атмасферу мірнага жыцця і суровую праўду вайны. Аднак гэты фільм не пазбаўлены істотных недахопаў. У карціне не глыбока раскрыты вобразы савецкіх людзей, асабліва дарослых. Звяртае на сябе ўвагу зацягнутасць пачатковых эпізодаў, парадная ўмоўнасць і недастаткова выразная распрацаванасць фінальных сцэн.

Асобнай размовы заслугоўвае і фільм «Апавяданні пра юнацтва», выпушчаны нашай кінастудыяй у 1960 годзе. Гэтая карціна прысвечана нашай савецкай моладзі, яе справам на розных этапах жыцця савецкай краіны. І ствараўся фільм маладымі творчымі работнікамі. Для большасці іх гэта была першая самастойная работа ў мастацкім кінематографе. Зразумела, што пры гэтым студыя ішла на пэўную рызыку. Але вынікі аказаліся абнадзейваючымі. Фільм атрымаўся, быў цёпла прыняты гледачом і крытыкай. На ім праверылі свае сілы рэжысёры Б. Сцяпанаў і В. Тураў, аператары Забалоцкі і Рамішэўскі, якія па праву ўвайшлі ў нашу творчую сям'ю. Тут мы павінны адзначыць высакародны ўдзел у гэтай працы аднаго са старэйшых рэжысёраў савецкага кіно, ветэрана беларускай кінематаграфіі Юрыя Віктаравіча Тарыча. Вось сапраўды прыклад творчага яднання старэйшага і малодшага пакаленняў.

На падставе гэтых абнадзейваючых вынікаў студыяй быў запушчаны ў вытворчасць другі такога ж тыпу фільм — «Юныя летуценнікі». Але гэтая работа па якасці аказалася горшай за першую. Адбылося гэта таму, што другі зборнік кінанавел быў запушчаны ў вытворчасць паспешліва, без надзейных сцэнарыяў і аддадзены кіраўніцтвам студыі «на волю хваль».

ЗА АПОШНІЯ гады беларускія кінематаграфісты не стварылі значных, хвалюючых твораў аб сучаснасці. Мала гэтых фільмаў па колькасці і невысокая іх якасць.

Прыгадаем, колькі горкіх дакораў, папрокаў атрымаў калектыў кінастудыі за выпушчаную ў 1960 годзе карціну «Веснавыя навальніцы». І дакоры гэтыя былі справядлівымі. На экран выйшаў фільм непаўнацэнны.

У многім цікавы, сучасны па свайму ідэйнаму напрамку фільм «Наперадзе — круты паварот», зроблены Беларускай кінастудыяй у 1961 годзе. Аўтар сцэнарыя А. Маўзон закрануў адну са складаных і востра надзённых праблем — аб маральных прынцыпах савецкіх людзей, аб нецярпімасці да раўнадушнасці ў нашым грамадстве.

Здымачны калектыў кінастудыі на чале з маладым рэжысёрам Р. Віктаравым творча падышоў да сцэнарыя, у асобных месцах узбагаціў яго і стварыў карціну, якая не пакінула абыякавым гледача. Але не пазбеглі аўтары і схематызму, павярхоўнасці, шаблону ў вырашэнні раду намечаных драматургічных калізій і сітуацый.

І пры ўсім гэтым фільм «Наперадзе — круты паварот» — бясспрэчна станоўчая з'ява ў нашым творчым жыцці.

Не было на старонках друку і ў нас у саюзе сапраўды сур'ёзнай, прафесіянальнай размовы і пра апошні наш фільм пра сучаснасць — «Дзень, калі спаўняецца 30 год». Сцэнарый А. Каплінскай вабіў нас многімі дэталямі, агульнай шчырай інтанацыяй. Але ў ім адчувалася невыразнасць задумы, неапраўданасць, а часам і ўмоўнасць канфліктаў, павярхоўнасць у распрацоўцы характараў. Гэта не магло не адбіцца на фільме. Да гонару маладога рэжысёра В. Вінаградава, артысткі Р. Ніфантавай, усяго творчага калектыву, які ствараў фільм, на экране аўтарская задума больш выразна чытаецца, а вобраз галоўнай гераіні стаў больш яркім. Фільм можна назваць лірычнай аповесцю аб разуменні нашай сучасніцай шчасця, аб пошуках ёю свайго сапраўднага месца ў жыцці. Ёсць у ім прavалы, недаказанасці, штучна пракладзеныя сцежкі. І гэта не толькі парушае цэласнасць цэнтральных вобразаў, але і зніжае ідэйнае гучанне фільма, яго мастацкую пераканаўчасць.

Сёлета ў нашай кінастудыі ў вытворчасці шэсць карцін, з іх — чатыры на сучасную тэму: «Лялечная камедыя», «Апошні хлеб», «40 мінут да світання», «Рагаты бастыён»; адна — «Масква — Генуя» — на гісторыка-рэвалюцыйную тэму і «Трэцяя ракета» — на матэрыяле Вялікай Айчыннай вайны. Чатыры карціны ставяцца маладымі рэжысёрамі і маладымі аператарамі. Гэта — новы доказ таго, як расце, «амаладжаецца» наш творчы калектыў. На чарзе да запуску ў вытворчасць сцэнарыі «Крыніцы» І. Шамякіна і «Песня пра Вераніку» А. Кучара.

Наша беларуская кінематаграфія ўсё больш упэўнена выходзіць на галоўны напрамак — да тэм сучаснасці. Трэба толькі прыкласці ўсе намаганні, каб вобразы сучаснікаў раскрываліся ў нашых фільмах больш выразна і пераканальна, чым раней. Гэта важнейшая, асноўная задача кінастудыі і нашай творчай арганізацыі — Саюза кінематаграфістаў рэспублікі.

Што трэба зрабіць, каб яе выканаць?

Трэба адзначыць, што ліпеньская пастанова Цэнтральнага Камітэта партыі выконваецца ў нас пакуль што недастаткова. Было ўсяго толькі адно абмеркаванне прагледжанага матэрыялу па карцінах «Лялечная камедыя» і «Апошні хлеб». Па астатніх работах ні праглядаў, ні абмеркаванняў не праводзілася.

Дырэкцыя студыі ды і самі пастаноўшчыкі не зусім яшчэ ўсведамляюць важнасць таго пункту ў пастанове, дзе сказана, што таварыская дапамога неабходна менавіта ў той час, калі карціны знаходзяцца яшчэ ў вытворчасці, а не тады, калі яны ўжо гатовы.

Дзейснай і сапраўднай дапамогі адзін аднаму ў нас пакуль што яшчэ няма.

Тут дарэчы зрабіць некаторыя заўвагі аб стане нашай кінакрытыкі. Яна, на жаль рэдка радуе арыгінальнымі думкамі і яркай формай выступленняў. Рэцэнзіі, якія час ад часу публікуюць нашы рэспубліканскія газеты, пішуцца, відаць, выпадковымі людзьмі і ў большасці з'яўляюцца пераказамі рэцэнзій і артыкулаў, апублікаваных у цэнтральным друку. Ніводнага праблемнага артыкула, прысвечанага беларускай кінематаграфіі, апублікавана не было. Не было надрукавана ніводнага агляду беларускіх фільмаў за апошнія гады, які істотна памог бы нашым кінематаграфістам.

Не сталі колькі-небудзь прыкметнай з'явай і манаграфіі, выпушчаныя ў свет нашымі выдавецтвамі.

Ненармальным з'яўляецца тое, што ў нас у рэспубліцы да гэтага часу выйшла ў свет усяго некалькі брашур і толькі адна кніга па гісторыі кіно. Да таго ж кніга стваралася Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР у адрыве ад творчых работнікаў кіно. І невыпадкова яна мае рад недакладнасцей, аднабаковых, чыста густавых ацэнак. У нарысе гісторыі беларускай кінематаграфіі амаль не знайшло свайго адлюстравання дакументальнае і навукова-папулярнае кіно рэспублікі.

Відавочна, нам, Саюзу кінаработнікаў Беларусі, трэба звярнуць самую пільную ўвагу на справу выхавання кадраў кінакрытыкаў, — ва ўсякім выпадку, не меншую, чым на вылучэнне новых драматургаў, рэжысёраў, аператараў.

У ПАСТАНОВЕ ЦК КПСС, накіраванай на паляпшэнне кіраўніцтва кінематаграфіяй і павышэнне якасці кінафільмаў, прама ўказана, што «кінастудыі адчуваюць востры недахоп у паўнацэнных кінасцэнарыях, а выдатныя пісьменнікі да працы ў кіно прыцягваюцца слаба». Гэта глыбокая, справядлівая заўвага. Яна выяўляе галоўную прычыну паяўлення на экранах краіны слабых, шэрых у ідэйна-мастацкіх адносінах кінакарцін.

На працягу многіх гадоў студыю «Беларусьфільм» непакоіла адсутнасць паўнацэнных сцэнарыяў, а летась стварылася пагражальнае становішча, калі ў сцэнарным партфелі студыі не аказалася ніводнага гатовага сцэнарыя і давялося тэрмінова, выратоўваючы вытворчы план, запусціць у вытворчасць сцэнарыі дзіцячых кінанавел, падрыхтаваныя паспешліва, на недастатковым ідэйна-мастацкім узроўні. Гаворка ідзе пра фільм «Юныя летуценнікі». Да чаго гэта прывяло, ужо гаварылася.

Сёлета кіраўніцтва студыі ўзмацніла ўвагу да дзейнасці сцэнарнага аддзела, і хоць увогуле праблема яшчэ далёка не вырашана, але ўжо зроблены першыя важныя крокі да паляпшэння справы.

Радасна адзначыць, што ўпершыню за апошнія гады студыя загадзя забяспечыла свой вытворчы план добрымі па якасці сцэнарыямі. На 1963 год планам прадугледжан выпуск пяці поўнаметражных мастацкіх карцін, чатыры з іх ужо запушчаны ў вытворчасць.

Нам актыўна памагае вялікая група беларускіх пісьменнікаў. Гэта А. Куляшоў, М. Лужанін, А. Макаёнак, І. Шамякін, А. Кучар, К. Губарэвіч, А. Маўзон, В. Быкаў, А. Адамовіч, Ул. Караткевіч і іншыя. Мы вельмі ім удзячны.

Абапіраючыся на шматгадовы вопыт савецкай кінематаграфіі, можна з упэўненасцю сказаць, што кінематограф не можа абысціся без вялікай мастацкай літаратуры. Прыгадаем, што першы беларускі мастацкі фільм «Лясная быль» быў створаны па аповесці Міхася Чарота, фільмы «Міколка-паравоз», «Несцерка», «Канстанцін Зас-

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Даклад друкуецца па скарочанай стэнаграме.

НЕПАРЫЎНАЯ ЕДНАСЦЬ

Працоўныя нашай рэспублікі па-братэрску сустракаюць дарагіх гасцей — пасланцоў свабоднай Чэхаславакіі, якія прыехалі да нас у сувязі з Днямі чэхаславацкай культуры. У Дзяржаўным тэатры оперы і балета адбыўся ўрачысты вечар.

Шчыра віталі ўдзельнікі вечара гасцей з ЧССР — Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла ЧССР у СССР Рыхарда Дворжака, члена Саюза славацкіх пісьменнікаў Браніслава Хаму, рэдактара часопіса «Свет Савета» Іржыну Бурэшаву, сакратара Пражскага абласнога нацыянальнага камітэта Рудольфа Патрака, сакратара Ігалаўскага райкома КПЧ Яна Качэнду і многіх іншых.

Адкрываючы вечар, да гасцей і ўсіх прысутных звярнуўся з прамовай сакратар Мінскага гаркома КПБ Б. Ласілоўскі. Ён дае слова для даклада «Сацыялістычная Чэхаславакія» старшыні праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-чэхаславацкай дружбы міністру вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР М. В. Дарашэвічу.

Дакладчык гаворыць аб высокім узроўні развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі Чэхаславакіі. Гэта краіна стала рэспублікай суцэльнай электрыфікацыі, якая пастаўляе ў многія дзяржавы складаныя станкі, электравозы, аўтамашыны, рачныя суды. Вялікія здабыткі народа ў культурным жыцці.

Летась было створана Беларускае аддзяленне савецка-чэхаславацкай дружбы. Яно правяло шмат вечароў арганізавала рад цікавых выставак, якія расказваюць аб жыцці чэхаславацкага народа.

З вялікай цікавасцю ўдзельнікі вечара слухалі выступленні слесара Мінскага аўтамабільнага завода А. Сяміжона. Ён летась быў у Чэхаславакіі і цяпер ад імя калектыву аўтазавода перадае сардэчнае прывітанне дарагім гасцям. Аб вялікай дружбе беларускага і чэхаславацкага народаў, аб іх сумеснай барацьбе за мір гаварылі на вечары пісьменнік І. Мележ, студэнтка Беларускага дзяржаўнага універсітэта Г. Булкіна. Цёпла сустрэлі прысутныя выступленні Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла ЧССР у СССР Р. Дворжака і пісьменніка Ф. Браніслава.

Удзельнікі вечара паслалі прывітальную тэлеграму цэнтральнаму камітэту Саюза чэхаславацка-савецкай дружбы.

Вялікі вечар савецка-чэхаславацкай дружбы адбыўся таксама ў Доме культуры тонкасуконнага камбіната.

Да Дзён чэхаславацкай культуры ў Мінску, у абласных гарадах і раённых цэнтрах рэспублікі адкрыліся выстаўкі матэрыялаў і дакументаў, прысвечаных Чэхаславакіі. У дамах культуры і сельскіх клубах праводзяцца гутаркі, чытаюцца даклады аб вялікай дружбе савецкага і чэхаславацкага народаў.

ВЫДАДЗЕНА Ў ЧЭХАСЛАВАКІІ

Чыгуначнікі задумаліся. На накладной, якая прыбыла з Прагі, у графе «Грузаатрымальнік» стаяла: «Тыдзень чэхаславацкай кнігі». Каму даставіць кантэйнеры?

Але адрасат хутка знайшоўся. Вядома ж, гэта магазін «Кнігі краін народнай дэмакратыі».

Пазаўчора ва ўрачыстай абстаноўцы магазін пачаў гандаль выданнямі братняй сацыялістычнай краіны. Гэты момант і адлюстраваў наш фотакарэспандэнт. За першую гадзіну было прададзена кніг на 113 рублёў.

Кнігалюбы Мінска, навуковыя супрацоўнікі, работнікі культуры здолеюць набыць у магазіне новыя творы чэшскіх і славацкіх пісьменнікаў, кнігі па ўсіх галінах ведаў, па мастацтву.

Фота Ул. КРУКА.

АДДАЎ ЁН ЛЮДЗЯМ ПЕСЕНЬ ДАР

Васьмідзесяцігоддзе з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа вылілася ў вялікае свята. Сёння далёка чуцен наш голас — у нядаўнім мінулым голас «самага забітага народа ў Еўропе». Мы з поўным правам ганарымся сёння вялікімі здабыткамі нашай літаратуры і з асаблівай пачцівасцю схіляемся перад яе двума геніямі — Янкам Купалам і Якубам Коласам.

80-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа быў прысвечаны ўрачысты вечар, які адбыўся 12 лістапада ў Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балета. Глядзельную залу запоўнілі рабочыя прамысловых прадпрыемстваў і будоўляў горада, пісьменнікі, дзеячы навукі, культуры і мастацтва, студэнты, воіны Савецкай Арміі, родныя паэта. Яны цёпла сустракаюць з'яўленне ў прэзідыуме кандыдата ў члены Прэзідыума ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КПБ К. Т. Мазурава, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. І. Казлова, сакратароў ЦК КПБ Ф. А. Сурганава, П. М. Машэрава, Д. Ф. Філімонава, В. Ф. Шауры, першага сакратара Мінскага абкома КПБ С. О. Прытыцкага. У прэзідыуме займаюць месцы старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, народны паэт рэспублікі Пятрусь Броўка, народныя пісьменнікі К. К. Крапіва, М. Ц. Лынькоў, пісьменнікі І. П. Шамякін, П. Ф. Глебка, А. А. Куляшоў, Максім Лужанін, народныя артысты СССР Л. П. Александроўская, Р. Р. Шырма, Я. К. Цікоцкі, сын паэта Д. К. Міцкевіч, госці з зарубежных краін — Францішак Браніслаў (Чэхаславакія), Нікола Фурнаджыеў (Балгарыя), госці з брацкіх саюзных рэспублік А. В. Сафронаў, Я. С. Мазалькоў, М. В. Гарбачоў, М. Ф. Мусіенка, В. А. Якаўлева, Л. І. Залеская, П. С. Кабзарэўскі, І. І. Няхода, Н. І. Сірацюк, А. П. Жукаўскас, Ю. П. Ванаг, Сырбай Маўленаў, А. А. Бусуйёк, В. І. Грос, Х. У. Гулямаў (Хамід Гулям), А. Р. Аліеў, С. М. Аруцюнян, Убайд Раджабаў, П. К. Корсакас і іншыя.

Адкрываючы вечар, лаўрэат Ленінскай прэміі народны паэт БССР Пятрусь Броўка гаворыць:

Імя Якуба Коласа, як і імя яго бліжэйшага сябра Янкі Купалы, з'яўляецца шырока вядомым у народзе.

Якуб Колас пакінуў нас шэсць гадоў таму назад. Але не верыцца, што яго няма сярод нас. Ён так арганічна быў звязаны з жыццём, што мы па-ранейшаму адчуваем яго ўсюды. Мы бачылі Коласа заўсёды ў народзе, заўсёды ў справах. Яго можна было сустрэць у ветлівай гутарцы ў калгасным сяле, у рабочым клубе, сярод сваіх сяброў-літаратараў, у школе, сярод воінаў Савецкай Арміі.

Якуб Колас, працягвае прамоўца, не дажыў да сённяшняй сваёй слаўнай гадавіны. Але мы, адзначаючы гэтую гадавіну, адчуваем яго побач з намі, ва ўсім тым добрым, што ён зрабіў на славу свайго народа, на славу сваёй роднай Камуністычнай партыі, на славу сваёй радзімы.

Творы Якуба Коласа шырока вядомы ў савецкай краіне. Ён уславіў свой працоўны, гераічны народ, ён уславіў вялікую ленінскую дружбу народаў. І яго шматлікі чытач ва ўсіх рэспубліках Савецкага Саюза, ды і за межамі нашай радзімы, адказвае яму шчырай любоўю.

Пятрусь Броўка вітае ад імя прысутных гасцей з сацыялістычных краін, прадстаўнікоў Саюза пісьменнікаў СССР і пісьменніцкіх арганізацый саюзных рэспублік, якія прыехалі на святкаванне юбілею Якуба Коласа.

З дакладам аб жыцці і творчасці вялікага песняра нашага народа выступіў пісьменнік Максім Лужанін.

— Да Якуба Коласа, — гаворыць дакладчык, — вельмі стасуюцца словы, сказаныя Аляксеем Максімавічам Горкім пра А. С. Пушкіна: «Ён у нас — аснова ўсіх асноў». Гэта вялікая праўда. Ад Коласа, а ў роўнай меры і ад Купалы, пачынаецца мова, якая амаль цалкам увайшла ў склад сённяшняй, якой карыстаемся мы. Ад Коласа і Купалы пачынаецца беларуская літаратура, ад вытокаў сваіх звязаная з перадавой культурай рускага народа.

Якуб Колас горача любіў свой народ, сваю радзіму. Ён становіцца камуністам у гадзіну самых суровых выпрабаванняў для нашага народа — у час Вялікай Айчыннай вайны. Гэты адказны крок, падрыхтаваны ўсім жыццём і творчай дзейнасцю Якуба Коласа, арганічна звязаны са служэннем народу.

Палавіну стагоддзя правёў Якуб Колас у нястомнай працы, пакінуўшы нам неацэнную спадчыну. Дакладчык гаворыць аб жыццёвым шляху паэта. Ён гаворыць аб тым, што сваю мудрасць Колас чэрпаў у народзе, а талент свой удасканальваў у працы. Паэт вучыўся ў класікаў рускай літаратуры.

У творах народнага песняра адлюстравана гісторыя беларускага народа з канца мінулага стагоддзя да нашых дзён.

Якуб Колас ведаў, працягвае Максім Лужанін, што здабыць свабоду пад сілу такім людзям, якія маглі б сказаць пра сябе:

Толькі ўскіну я вачыма,
Мой і погляд зробіць след

і ператварыць слова ў актыўнае дзеянне, бо, як вядома, ярмо

Не спадзе яно ніколі,
Не спадзе яно само.

І паэт славіў і апяваў такога чалавека дзеяння. Не цяжка заўважыць, як паступова расце і мужнее аблічча чалавека-змагара ў творчасці Якуба Коласа — ад Міхала і Антося з «Новай зямлі», спыненых на паўшляху да сваёй мэты, да Аксёна Каля ў трылогіі «На ростанях», які ўсё ж пачаў першы сялянскі бунт, да Марціна Рыля і дзеда Талаша, што распраўілі плечы ў барацьбе за савецкія ідэалы жыцця, да Данілы ў «Рыбаковай хаце», думкі якога і справы накіраваны на далучэнне сваёй

(Заканчэнне на 3-й стар.).

Радзіма Якуба Коласа — Акінчыцы. Выступае балгарскі пісьменнік Нікола Фурнаджыеў.

Фота Ул. КРУКА.

ПЕРШЫ З'ЕЗД БЕЛАРУСКІХ КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

лонаў», «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Шчасце трэба берагчы», «Чырвонае лісце», «Першыя выпрабаванні» і іншыя былі створаны на аснове твораў беларускіх пісьменнікаў. Трэба і надалей больш смела экранізаваць творы беларускай прозы і драматургіі, прыцягваючы да гэтай работы саміх аўтараў. Гэта наблізіць пісьменніка да кінематографа.

Кінадраматургія — самастойны від вялікай літаратуры. Гэта агульнавядома. Аднак у практыцы мы не заўсёды зыходзім з гэтай правільнай думкі. Недаацэньвае сцэнарны жанр наша крытыка. Пра сцэнарый яна гаворыць толькі тады, калі фільм паявіўся на экране, а больш дакладна, калі ён пацярпеў няўдачу. Ды і выдавецтвы не вельмі спрыяюць развіццю сцэнарнай справы. Ці выдадзена была калі-небудзь у нас, у Беларусі, хоць адна кніга сцэнарыяў? У лепшым выпадку, каму-небудзь з пісьменнікаў часам удаецца ўгаварыць рэдакцыю таго ці іншага часопіса надрукаваць сцэнарый. Але часопісы бяруцца за гэтую справу вельмі неахвотна. Саюз работнікаў кінематаграфіі разам з Саюзам пісьменнікаў БССР павінны дамагчыся, каб у корані змянілася такое няправільнае стаўленне да сцэнарнай літаратуры. Літаратурныя сцэнарыі трэба друкаваць у часопісах і выдаваць асобнымі выданнямі пастаянна, а не ад выпадку да выпадку. Гэта значыць, што сцэнарыі, яшчэ да таго, як яны будуць запушчаны ў вытворчасць, будуць шырока абмяркоўвацца, падвяргацца разгляду і крытыцы ў часопісах, газетах, у творчых секцыях Саюза пісьменнікаў і Саюза кінематаграфістаў.

У мэтах далучэння пісьменнікаў да кіно аргбюро Саюза кінаработнікаў і кінастудыя сумесна з Саюзам пісьменнікаў БССР правялі ў лютым гэтага года семінар кінадраматургаў. Гэты першы вопыт аказаўся вельмі каштоўным. Намі вырашана правесці ў студзені—лютым наступнага года другі семінар кінадраматургаў, які ставіць сваёй мэтай пашырыць кола беларускіх пісьменнікаў, што працуюць для кінастудыі.

На жаль, да гэтага часу не арганізавана ў нас пры студыі сцэнарная майстэрня, дзе б раслі і выхоўваліся маладыя кадры прафесіяналаў-сцэнарыстаў. Таленавітай пісьменніцкай моладзі ў нас многа, трэба толькі ўмець яе зацікавіць, навучыць.

У сувязі з рэарганізацыяй сцэнарных аддзелаў студыі трэба адмовіцца ад усяго коснага і руціннага, што назіралася ў мінулым. У першую чаргу трэба ліквідаваць атмасферу бесклапотнасці, самасупакаення, застою. Ці часта наш сцэнарны аддзел натхняў, накіроўваў рэжысёра на новую цікавую задуму ці жыццёва хвалюючы матэрыял? Прыходзячы ў сцэнарны аддзел, рэжысёр часта знаходзіць сцэнарыі на абкатаныя сюжэтныя схемы, са штампаванымі характарамі, задумамі, пазбаўленымі вялікіх думак і пачуццяў. Рэжысёр у асобе рэдактара сцэнарнага аддзела не заўсёды знаходзіў шчырага памочніка, чулага дарадчыка і сябра на вялікім складаным шляху нараджэння фільма ад задумы і заяўкі, да экраннага ўвасаблення.

Цяпер яшчэ рана гаварыць пра канкрэтныя выгады ад рэарганізацыі сцэнарнага аддзела ў сцэнарную рэдакцыйную калегію. Аднак тое, што на штатную працу ў студыю прыйшло шмат пісьменнікаў, дасць бясспрэчна карысць. Ад сцэнарнай рэдакцыйнай калегіі мы чакаем многага, мы хочам у яе асобе бачыць сапраўды творчы штаб, які адказвае за студыю, за ўсё тое, што выпускае яна на экран.

Адна з асноўных задач сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі — гэта стварэнне прадуманага рэальнага тэматычнага плана. Да гэтага часу ў гэтай адказнай справе наглядаецца самацёк.

Зусім адсутнічаюць у нашых сённяшніх і бліжэйшых планах сцэнарыі, прысвечаныя рабочаму класу, сцэнарыі, якія расказваюць пра ўсё тое новае, чым жыве наша рэспубліка сёння, пра герояў нашага часу, пра новыя з'явы ў нашым жыцці, у якім ужо выразна відаць рысы камунізма. Не аддаецца ў нашых планах дастаткова ўвагі гісторыка-рэвалюцыйнай і партыйнай тэматыцы, мала плануецца вясёлых камедый, музычных фільмаў, кінакарцін для дзяцей. Вырашэнню гэтых генеральных задач і павінна быць падпарадкавана работа ў галіне сцэнарыяў.

Гаворачы пра сцэнарыі і тэматычнае планаванне, нельга не закрануць пытання аб нацыянальнай форме нашых кінафільмаў. Няма неабходнасці шырока распаўсюджвацца аб патрабаванні нацыянальнай своеасаблівасці ў нашай творчасці. Бо інтэрнацыянальнае, агульначалавечае ў рэалістычным мастацтве не можа раскрыцца інакш, як праз нацыянальнае. Вось чаму трэба імкнуцца да таго, каб не толькі па пачатковых цітрах глядач пазнаваў, што карціна створана на студыі «Беларусьфільм», а каб гэта было відаць з усяго мастацкага ладу фільма.

Гэта не значыць, што нашы студыі не павінны цікавіць тэмы з жыцця іншых братніх рэспублік — нам патрэбна смялей ставіць фільмы ў творчым супрацоўніцтве з іншымі студыямі краіны. Але галоўнае і асноўнае месца ў рабоце «Беларусьфільма» павінны заняць сцэнарыі аб працы і жыцці працоўных рэспублікі.

Нашаму кінематографу яшчэ належыць «прачытаць» беларускую класіку, лепшыя творы сённяшняй беларускай літаратуры. Кінематаграфістам рэспублікі трэба смялей увасабляць на экране гераічнае мінулае нашага народа, яго самаадданую барацьбу разам з іншымі народамі краіны супраць самадзяржаўя, супраць прыгнёту памешчыкаў і капіталістаў. Неабходна паказаць вялікі подзвіг беларускага народа ў дні Кастрычніка, бітву з ворагам у гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, калі на поўную меру праявіліся лепшыя гераічныя рысы характару працоўных Беларусі.

Варта паклапаціцца аб падрыхтоўцы і выхаванні сваіх нацыянальных кадраў кінаакцёраў. Да стварэння фільмаў недастаткова прыцягваюцца і артысты нашых тэатраў. Толькі слабым знаёмствам асобных рэжысёраў з артыстычнай інтэлігенцыяй нашай рэспублікі можна растлумачыць той факт, што часта, без усялякай на тое патрэбы, на ролі, якія могуць лепш і больш праўдзіва сыграць беларускія выканаўцы, запрашаюцца артысты з далёкіх гарадоў краіны. Так, для ўдзелу ў здымках кінанавел «Юныя летуценнікі» нават на эпізадычныя ролі былі запрошаны артысты з Масквы, Ленінграда.

Агульнавядома, якое значнае месца заняла ў апошні час у савецкай кінематаграфіі моладзь. Яе прыход у кіно ўзбагаціў наша мастацтва новымі яркімі фільмамі і вобразамі. Гэты працэс быў заканамерны пасля XX і XXII з'ездаў партыі, калі творчыя сілы народа выйшлі на шырокую дарогу свайго развіцця.

У далейшым прыток новых маладых сіл у кінамастацтва яшчэ больш будзе пашырацца і расці, і задача цяпер заключаецца ў тым, каб даць таленавітай моладзі правільны напрамак. Тут не можа быць месца грубаму адміністраванню, ушчымленню творчай індывідуальнасці, ініцыятывы. Трэба вельмі ўважліва прыглядацца і прыслухоўвацца да кожнага таленавітага чалавека, клапатліва выхоўваць яго і расціць. Разам з тым мы не павінны захапляцца кожным маладым толькі таму, што ён малады, і авансам запэўняць яго, што ён таленавіты і г. д. Гэта можа прынесці моладзі непапраўную шкоду.

Сярод нашай кінематаграфічнай моладзі ёсць здольныя людзі, якія могуць з часам вырасці ў сапраўдных майстроў. Нам неабходна шырока выкарыстоўваць вопыт вядучых кінастудый краіны, дзе, як правіла, для першай работы ў кіно маладога рэжысёра ставяць поплеч з вопытным аператарам і акцёрамі, якія маюць за плячыма дзесяткі зробленых карцін. Відаць, і сцэнарый, над якім пачынае працаваць малады рэжысёр, павінен быць бездакорны ў мастацкіх і вытворчых адносінах. Яго трэба забяспечыць і вопытнымі акцёрамі, якія да гэтага здымаліся ў многіх карцінах. Усё гэта дазволіла б маладому рэжысёру накапіць той каштоўны вопыт практычнай работы, якога яму не хапае. На жаль, маладыя рэжысёры часта пагарджаюць магчымасцю браць гэты вопыт ад старэйшых і тым самым расцягваюць перыяд свайго вучнёўства, беручы ў карціну акцёраў такіх жа нявопытных, як і яны самі.

За апошнія два гады ў калектыў нашай студыі ўлілася група моладзі з ліку выпускнікоў Дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі — рэжысёры, аператары, мастакі, і таму натуральна паўстала пытанне аб стварэнні належных умоў для іх плённай працы. Для гэтага была арганізавана маладзёжнае аб'яднанне. Яшчэ рана гаварыць аб правільнасці ці няправільнасці такой формы работы. Мы можам выказаць толькі сумненні, якія выклікае такі падзел па ўзроставых катэгорыях. Атрымоўваецца, што на студыі існуюць арганізаваная моладзь і неарганізаваныя «старыя».

Мы ведаем, што кіраўнік маладзёжнага аб'яднання С. Скварцоў аддае выхаванню маладых шмат сіл, але вынікаў калектыўнай працы пакуль што няма. Відавочна, яшчэ не знойдзены формы і метады гэтай работы. Наўрад ці варта абмяжоўваць гэтае творчае аб'яднанне такім вельмі часовым паняццем, як «маладзёжнае». Творчыя аб'яднанні павінны ствараіцца на творчай аснове, г. зн. на аснове мастацтва, а мастацтва не ведае прынцыповага падзелу на маладых і старых.

У нашай моладзі ёсць боязь, што калі яна ўвойдзе ў кантакт са старэйшым пакаленнем, яна быццам бы страціць самастойнасць, свабоду творчай індывідуальнасці. У наш час няма падставы для такой боязі. Кожны малады работнік у нас мае вялікую магчымасць адстайваць свае перакананні, свае пазіцыі. Калі гэтыя перакананні будуць правільныя, яны заўсёды знойдуць падтрымку і заахвочванне.

Беларускае дакументальнае кіно нарадзілася на рыштаваннях маладой рэспублікі як «вобразная кінапубліцыстыка», якая прапагандуе велічныя справы народа. Кінахранікёры заўсёды былі там, дзе вырашаўся лёс нашай краіны.

Нябачны размах будаўніцтва, упэўнены поступ да камунізма ставяць перад кінадакументалістамі новыя адказныя і пачэсныя задачы.

З 1961 года ў Мінску працуе як самастойная творчая арганізацыя — студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў, якая за гэтыя два гады павялічыла колькасць выпускаемых карцін і часопісаў і ў некаторай ступені дабілася паляпшэння іх якасці. Зараз студыя выпускае ў год 52 кіначасопісы і 32 фільмы.

Выпушчаныя ў БССР антырэлігійныя фільмы «Праўда пра сектантаў - пяцідзесятнікаў», «Праўда пра «святыя месцы», «Ад цемры да святла» дэманстраваліся па ўсім Савецкім Саюзе, дубліраваны на многія мовы і паслужылі стымулам для іншых кінастудый у справе стварэння антырэлігійных фільмаў.

Карысталіся поспехам у гледача і некаторыя з фільмаў на гістарычныя тэмы, такія, як «Цытадэль славы», «Людзі з чорнымі душамі», «Помста», «Марат Казей», «Дачка партыі», фільмы пра народных паэтаў Беларусі Янку Купалу і Якуба Коласа і рад іншых.

Вялікую работу праводзіць студыя па стварэнню навукова-папулярных фільмаў на сельскагаспадарчыя тэмы. Сярод іх неабходна адзначыць такія, як «Блакітная цаліна», «Новыя меліярацыйныя машыны», «Магутны рэзерв». На студыі выпушчана некалькі фільмаў пра перадавікоў прамысловасці і рабочы клас Беларусі. Лепшыя з іх — «Дом на праспекце» і «Мая сям'я».

Але сярод знятых у 1961-62 годзе было нямала і слабых фільмаў, такіх, як «У палоне рэчаў», «Сельскі клуб», «Зоры калгасныя». Усе гэтыя нарысы прымітыўныя па думцы, бедныя па свайму кінематаграфічнаму вырашэнню. Нашы дакументалісты слаба выкарыстоўваюць разнастайныя творчыя формы і жанры. У многіх іх працах паўтараюцца ранейшыя прыёмы, аднолькавыя кампазіцыі, прымітыўны мантаж і малавыразная музыка.

Усё гэта вынікае з таго, што на студыі няма аб'ектыўнасці і самакрытычнасці ў ацэнках агульнага стану справы і якасці выпускаемай прадукцыі. Тут прызвычаіліся вымяраць работу колькаснымі паказчыкамі, а пра якасць прадукцыі, пра тое, як прымаюць фільмы і часопісы нашы гледачы, гавораць неахвотна і мала. Асобныя творчыя работнікі хваравіта рэагуюць на крытычныя заўвагі мастацкага савета і камісіі Міністэрства культуры БССР.

Да гэтага часу на студыі не вырашана сцэнарная праблема. Не ўмацавана кіраўніцтва сцэнарнага аддзела. Звонку тут усё нібыта гладка: па ўсіх тэмах падабраны аўтары і зроблены заказы на літаратурныя сцэнарыі. А вось якасць работ, якія здаюцца аддзелам, яўна нізкая, не адпавядае сучасным патрабаванням. Сцэнарыі рэдка падымаюць вялікія праблемы, няма цікавых, арыгінальных кінематаграфічных вырашэнняў тэм. У 1961—1962 гг. студыя не прыцягнула да работы ніводнага вядомага прафесіянала-сцэнарыста па дакументальных і навукова-папулярных фільмах. Рэдактарскі калектыў, які ўзначальвае тав. Багушэвіч, непатрабавальны да аўтараў. Часта слабыя ці зусім непрыгодныя сцэнарыі перадаюцца здымачным групам праз галаву мастацкага савета, а часам і насуперак яго думцы — як гэта было з фільмамі «Маладыя кукурузаводы», «Апошні хутар» і інш.

Тэматычныя планы студыі абмяркоўваюцца з творчымі работнікамі, але ў вышэйстаячых інстанцыях — у Міністэрстве культуры БССР і ў Упраўленні па вытворчасці фільмаў СССР яны поўнасцю змяняюцца і перарабляюцца без усялякага ўліку магчымасцей студыі і творчых заявак рэжысёраў. У выніку, напрыклад, у план Мінскай студыі на 1962 год былі ўключаны такія тэмы, як «Бавоўна» або «Захоўванне бабовых культур» з аб'ектамі здымак на Украіне і Алтаі. У той жа час у Беларусі іншыя студыі краіны здымаюць фільмы аб новых меліярацыйных машынах, аб нафтаправодзе «Дружба».

Студыя павялічыла выпуск кіначасопісаў. Але рэжысёраў і аператараў, якія пастаянна працавалі б у жанры хронікі, у калектыве няма, і ў большасці выпадкаў сюжэты здымаюцца асістэнтамі аператараў. У часопісах вельмі мала нарысавых сюжэтаў, мала цікава распрацаваных і знятых тэм. І па-ранейшаму не хапае аператыўнасці. Дрэнна выконваюцца планы па здымках сюжэтаў для саюзнага экрана.

Гаворачы аб надзённых задачах у галіне «самага масавага з мастацтваў» — кіно, нельга не сказаць тут і пра тэлебачанне. У нас пры саюзе створана секцыя тэлебачання.

Паказ кінафільмаў з агульнага пракатнага фонду і дэманстрацыя кінанарысаў і канцэртных праграм, знятых на кінаплёнку, складае каля 70 працэнтаў усёй праграмы тэлебачання. Тэлебачанне ўзяло на сваё ўзбраенне амаль усе выяўленчыя сродкі кінематографа: мантаж, план, ракурс, дэталь і толькі агульныя планы — пластыка, некаторыя прынцыпы колеру і інтэнсіўны рух пакуль яшчэ некалькі застаюцца «па-за кадрам» тэлевізійнага экрана. Гэтымі апошнімі акалічнасцямі і тлумачацца недахопы тэлефільмаў.

Пракат кінафільмаў, створаны для кінатэатраў, на тэлебачанні з'яўляецца тэхнічна недасканалым, бо пры іх стварэнні не была ўлічана спецыфіка малога экрана. Між тым многія фільмы псіхалагічнага плану, якія раскрываюць унутраны свет чалавека, у многім выйграюць на малым экране. У сувязі з гэтым патрэбна здымаць у нас у рэспубліцы фільмы спецыяльна для тэлебачання так, як гэта робіць «Масфільм» у сваім спецыяльна арганізаваным аб'яднанні тэлевізійных кінатвораў.

З дапамогай нашага творчага саюза тэлебачанне ў Мінску і абласных цэнтрах можа значна пашырыць і ўзмацніць свае пазіцыі ў справе эстэтычнага выхавання народа.

Нельга прайсці міма такой прыкметнай з'явы нашага часу, як кінааматарства. Яно ўсё больш развіваецца і ў Беларусі. Калі на першы рэспубліканскі агляд у 1958 годзе было прадстаўлена 17 аматарскіх фільмаў розных жанраў ад шасці кінастудый, дык цяпер у нас налічваецца больш 30 кінастудый, у якіх удзельнічаюць звыш 250 чалавек.

Актывісты многіх самадзейных кінастудый стварылі і ствараюць фільмы, у якіх адлюстроўваецца жыццё прадпрыемстваў, саўгасаў, перадавікоў вытворчасці, брыгад і ўдарнікаў камуністычнай працы, быт і адпачынак працоўных і членаў іх сем'яў.

У канцы верасня 1962 года быў праведзены трэці рэспубліканскі агляд аматарскіх фільмаў. З 22-х прадстаўленых на ім фільмаў дзевяць адзначаны дыпломамі і грашовымі прэміямі. Прысуджаны таксама дыпломы за лепшую рэжысёрскую і аператарскую работу. Шэсць фільмаў з ліку створаных у 1961 і 1962 гадах прадстаўлены ў Маскву на другі Усесаюзны агляд.

Наш саюз сумесна з Белсаўпрофам і Міністэрствам культуры БССР у канцы красавіка 1962 года правялі трохдзённы рэспубліканскі семінар кіраўнікоў аматарскіх кінастудый. Для ўдзельнікаў семінара былі прачытаны лекцыі на розныя тэмы.

Трэба сказаць, што асобныя кінааматары і самадзейныя студыі не атрымліваюць належнай дапамогі з боку прафсаюзных арганізацый, устаноў, Міністэрства культуры і прафесіянальных работнікаў кінамастацтва. У большасці выпадкаў аматарскія студыі працуюць адасоблена, ізалявана адна ад адной, іх дзейнасць належным чынам не накіроўваецца і не кантралюецца.

Тэлестудыі Мінска, Віцебска, Гомеля таксама не аказваюць неабходнай дапамогі кінааматарам.

Аматарскую кінематаграфію ў многім стрымлівае таксама тэхнічная база. Няма дзе набыць кіназдымачных камер, негатыўнай шаснаццацімілімятровай кінаплёнкі і іншых матэрыялаў.

Пастаянная апека і метадычная дапамога кінааматарам — святы абавязак нашага саюза.

Калі мы гаворым пра надзённыя творчыя праблемы кінамастацтва, мы адначасова абмяркоўваем на нашым з'ездзе і работу аргбюро саюза, праробленую за пяць гадоў яго існавання.

З горыччу мы вымушаны адзначыць, што за справаздачны перыяд мы не здолелі вырашыць галоўнай задачы — рашуча ўплываць на кінавытворчасць і садзейнічаць стварэнню высокаідэйных і мастацказначных фільмаў. Секцыйная работа была ў значнай ступені адарвана ад жыцця студый і зводзілася, галоўным чынам, да культурна-асветных мерапрыемстваў — да інфармацыйных і грамадскіх праглядаў, лекцый і абмеркаванняў гатовых карцін. Прычым і гэтыя мерапрыемствы часта праходзілі не на належным узроўні, не заўсёды старанна яны рыхтаваліся і таму не выклікалі вялікай актыўнасці ў прысутных.

У нас няма Дома кіно. А спецыфіка нашай работы такая, што спецыяльнае памяшканне абавязкова патрэбна. Каб паглядзець і абмеркаваць карціну, трэба мець залу з праекцыйнай апаратурай, не гаворачы ўжо пра іншыя памяшканні, неабходныя для клубнай работы. У гэтых адносінах кінематаграфісты Мінска знаходзяцца ў куды горшым становішчы, чым нашы таварышы з іншых саюзных рэспублік. А Міністэрства культуры чамусьці лічыць гэта другарадным пытаннем.

Не аддаём мы сапраўднай увагі і выхаванню кінаработнікаў. Тут наша работа абмяжоўвалася толькі арганізацыяй семінараў па марксісцка-ленінскай эстэтыцы. А гэтага яўна недастаткова. Пытанне выхавання непарыўна звязана з пытаннем павышэння ідэйна-мастацкага ўзроўню нашых карцін.

Узрослыя патрабаванні народа да нашага кінамастацтва вымагаюць зараз ад кожнага творчага работніка, каб ён вывучаў жыццё, штодзённа накапляў і развіваў у сабе маральныя якасці сучаснага чалавека, павышаў ідэйны і прафесіянальны ўзровень сваіх ведаў і навыкаў у працы, усвядоміў свой грамадзянскі абавязак перад народам.

Выхаваўчая работа ў кожным калектыве не павінна абмяжоўвацца правядзеннем некіх мерапрыемстваў. Грамадская актыўнасць усіх членаў саюза сама па сабе — лепшая выхаваўчая сіла. Стварыць умовы для росту грамадскай актыўнасці — такая бліжэйшая наша задача.

Трэба таксама адзначыць, што наш аддзел прапаганды кінамастацтва працуе слаба. Ён не заваяваў папулярнасці ў гледача, не вынес сваю дзейнасць за межы горада Мінска, на перыферыю.

Мы надзвычай слаба звязаны з гледачом, мала праводзім творчых сустрэч праглядаў і абмеркаванняў карцін. Нам трэба падумаць і аб тым, каб аддзел прапаганды кіно апроч сваіх звычайных функцый займаўся таксама зборам і сістэматызацыяй думак, пажаданняў і прапаноў гледачоў, праводзіў бы апытанні праз анкеты ці вусна, праз глядзельныя арганізацыі, што існуюць пры кінатэатрах і рабочых клубах.

Вялікім недахопам нашай работы было і тое, што мы, прымаючы пэўныя рашэнні, не заўсёды маглі дамагчыся іх выканання. Саюз фактычна не меў арганізацыі, якая б знаходзілася непасрэдна на студыі, бо творчая секцыя студыі падпарадкоўвалася не саюзу, а прафсаюзам. Гэты недахоп характэрны для ўсіх нашых рэспубліканскіх саюзаў, у тым ліку для Маскоўскай і Ленінградскай арганізацый, а мы часам механічна капіравалі іх арганізацыйныя формы. Аб гэтым варта падумаць, а магчыма і прапанаваць свае рэкамендацыі для Статута, праект якога мы будзем абмяркоўваць на з'ездзе.

Зусім натуральна, што наш саюз нясе поўную адказнасць за ўсё тое, што робіцца ў кіно. Але трэба ўлічваць і тое, што мы пазбаўлены магчымасці дзейснага ўдзелу ў справе падрыхтоўкі і вытворчасці карцін.

Планаванне вытворчасці, падрыхтоўка сцэнарыяў, абмеркаванне матэрыялу — словам, усе важнейшыя этапы работы студыі праходзяць міма нас. І таму мы не можам гаварыць аб практычным уплыве нашай арганізацыі на якасць фільмаў.

Мы павінны дамагчыся такога становішча, пры якім усе важныя пытанні жыцця студыі вырашаліся б пры нашым абавязковым удзеле. Асабліва гэта датычыць пытанняў падрыхтоўкі і зацвярджэння сцэнарыяў. Неабходна распрацаваць і ўстанавіць як абавязковае правіла такую сістэму адносін, пры якой рэдакцыйныя калегіі студый мелі б пастаянны рабочы кантакт з органамі саюза і ў сваіх рашэннях абапіраліся на думку праўлення саюза. Дарэчы, менавіта такая рэкамендацыя ёсць у пастанове ЦК КПСС, дзе зусім ясна гаворыцца, што рэдкалегія павінна прыцягваць да ўдзелу ў штодзённай працы рэжысёраў, сцэнарыстаў, аператараў і іншых творчых работнікаў, якія маюць вялікі вопыт у кінематографе.

Відаць, трэба стварыць сцэнарную камісію пры саюзе, якая працавала б разам з рэдактарскім апаратам студыі і прымала ўдзел ва ўсіх справах і задумах рэдакцыйнай калегіі. Зразумела, што і дырэкцыя студыі і яе рэдактура павінны лічыцца з думкамі і рэкамендацыямі гэтай грамадскай арганізацыі.

Формы нашай арганізацыйнай работы не зусім адпавядаюць патрабаванням, што стаяць перад Саюзам работнікаў кінематаграфіі. Вось чаму яны павінны быць сур'ёзна, па-дзелавому абмеркаваны на з'ездзе. Нам трэба высветліць і зразумець прычыны, чаму члены саюза, і нават моладзь (што асабліва прыкра), не праяўляюць вялікай цікавасці да працы сваёй арганізацыі, мала ўдзельнічаюць у рабоце саюза.

Поспех і няўдача нашай работы залежаць ад кожнага з нас, ад нашых думак і ад рашэнняў, якія будуць прыняты намі на з'ездзе.

Вялікія і складаныя творчыя справы прадстаіць ажыццявіць нам — савецкім кінематаграфістам. Мы заклікаaны актыўна садзейнічаць у ажыццяўленні задач, вызначаных XXII з'ездам партыі і новай Праграмай КПСС.

Абавязак, гонар і сумленне кожнага творчага работніка беларускага кінамастацтва — унесці свой уклад у справу ўсенароднай барацьбы за пабудову камуністычнага грамадства.

Слуцкага мастака Уладзіміра Садзіна добра ведаюць на Салігорскім калійным камбінаце, на новабудоўлях маладога беларускага горада. Яго можна часта бачыць тут з мальбертам і пэндзалем у руках. Ул. Садзін напісаў ужо некалькі карцін з жыцця і працы салігорскіх шахцёраў. Вось і на гэтым здымку вы бачыце мастака, які піша панараму Салігорска.

Фота Н. ЮЖЫКА. БЕЛТА.

Магілёўскія НАВІНЫ

СУСТРЭЧЫ З ЧЫТАЧАМІ

У Магілёўскай вобласці жывуць і працуюць члены Саюза пісьменнікаў БССР П. Шасцерыкоў, А. Пысін, В. Матэвушаў, А. Макарэвіч, А. Іваноў, М. Герасімаў, Я. Усікаў. Рэгулярна аддзяленне Саюза пісьменнікаў наладжвае сустрэчы іх з рабочымі, інтэлігенцыяй, калгаснікамі.

Нядаўна такая сустрэча адбылася ў Пячэрску — на далёкай гарадской ускраіне. У клубе былі выстаўлены творы пісьменнікаў. В. Матэвушаў, П. Шасцерыкоў, А. Пысін расказалі пра сваю працу.

Творчы вечар А. Пысіна праведзен у савецка-партыйнай школе. Паэт пазнаёміў слухачоў з новымі вершамі, адказаў на пытанні.

ВЫСТАЎКА Ў ТЭАТРАЛЬНЫМ ФАЕ

Афіша пры ўваходзе ў абласны драматычны тэатр запрашае наведаць выстаўку мастака М. Федарэнкі. Выстаўка ў тэатры — навіна для магіляўчан. Ідэя яе арганізацыі належыць галоўнаму мастаку тэатра А. Белазёраву.

У Магілёве няма пастаяннай выставачнай залы. Выстаўкі ў тэатральным фае дазволяць магілёўскім мастакам рэгулярна рабіць справаздачы перад гледачамі. Услед за М. Федарэнкам будуць паказваць свае творы З. Шкляр, М. Аляксееў, Э. Карповіч, І. Моніч. З дапамогаю Дома народнай творчасці выстаўкі будуць экспанавацца ў раённых цэнтрах, сельскіх клубах.

ПРАЗ ДЗЕСЯЦЬ ГОД

У клубах Магілёва з вялікім поспехам дэманструецца выстаўка «Магілёў праз дзесяць год». Асаблівую ўвагу наведвальнікаў прыцягвае план забудовы новага раёна горада па Мінскай шашы. Здымкі і чарцяжы паказваюць мікрараён «Магілёў-2», забудова якога ўжо вядзецца.

ЛЕПШЫЯ КНІГАНОШЫ І ЧЫТАЛЬНІКІ

Падведзены вынікі работы сельскіх прапагандыстаў кнігі Магілёўскай вобласці. Іх у калгасах і саўгасах звыш 5 500 чалавек.

Кніганошы А. Анціпава і Е. Чурылава амаль штодзённа наведваюць Палыкавіцкую сельскую бібліятэку. Тут яны падбіраюць кнігі для чытачоў. Кожная з кніганошаў абслугоўвае шэсць сем'яў.

Лепшым кніганошам Дашкаўскай сельскай бібліятэкі прызнана жывёлавод Н. Панфёрава. Апроч выдачы кніг, яна рэгулярна праводзіць гутаркі з чытачамі.

Трактарыст В. Маркін прачытаў сёлета сваім суседзям уголас «Аповесць аб сапраўдным чалавеку» Б. Палявога, «Старую крэпасць» Ул. Бяляева, «Здзяйсненне жаданняў» В. Каверына, брашуру К. Арлоўскага «Які павінен быць кожны калгас», зборнік артыкулаў «Навука аб перадавым вопыце».

Дырэктар Краснапольскага Дома культуры І. Гараўскі прымае ўдзел ва ўсіх пастаноўках народнага тэатра, што створаны ў раённым цэнтры паўгода назад. У спектаклі па п'есе «Барабаншчыца» ён іграе Мітрафанава, у «Лявонісе на арбіце» — старшыню калгаса Буйневіча, у «Папараць-кветцы» — Жабрака. У апошняй з гэтых роляў вы і бачыце яго на здымку.

«Такому Жабраку пазайздросціць прафесіянальная сцэна», — сказаў пра ігру Гараўскага ў «Папараць-кветцы» адзін з рэжысёраў, які прымаў удзел у аглядзе народных тэатраў.

Фота В. ЛУК'ЯНЕНКІ.

Майстры мастацтва

ЧАЛАВЕК З КІНАКАМЕРАЙ

Расказ пра старэйшага беларускага кінадакументаліста Уладзіміра Паўлавіча Цеслюка мне хочацца пачаць з аднаго эпізода. У невялікай зале Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна - дакументальных фільмаў ішоў прагляд даваеннай беларускай кінахронікі. На экране мільгалі кадры, якія адлюстроўвалі час першых пяцігодак: першыя беларускія станкі і конку ў Мінску, першых выпускнікоў нашых інстытутаў і першыя трактары на вёсцы. Увогуле, тое, што цяпер для нас стала гісторыяй. Гэтыя пажоўклыя ад часу і нягод кінастужкі, няхай недасканалыя па тэхніцы, сёння хвалююць нас як кінадакументы першых крокаў нашай маладой дзяржавы...

Прамільгнулі апошнія кадры, успыхнула святло, а людзі ўсё яшчэ былі ва ўладзе толькі што перажытага — і самі аператары, тыя, што былі аўтарамі гэтых ужо гістарычных кадраў, і гледачы. Успаміны перанеслі нас у той час, гераіку і рамантыку тых дзён. Так, гэта было мінулае, але мінулае, адлюстраванае для будучыні...

І вось мы сядзім з Уладзімірам Паўлавічам ужо ў яго дома. На стол кладуцца фатаграфіі. Дзесяткі, сотні... Яны нібы ілюструюць нашу гутарку.

— Маё першае знаёмства з кіно, — гаворыць Уладзімір Цяслюк, — адбылося ў пачатку 1933 года. У газеце я прачытаў аб'яву, што сектару кінахронікі трэста «Белдзяржкіно» патрэбен тэхнічны сакратар.

А праз месяц дасціпны юнак ужо быў пераведзены на пасаду памочніка аператара. Абавязкі — нескладаныя: чысціць і заражаць апаратуру і дастаўляць яе на месца здымкаў. Часта на сабе. У лепшым выпадку — на рамізніку.

Але ў душы Уладзімір быў мастаком. Яму самому хацелася шляхам святла і плёнкі выказваць тое, што ён бачыў, адчуваў, думаў. І малады памочнік аператара пачынае спасцігаць тайны новай прафесіі. А пачынаў ён са штодзённай трэніроўкі роўна круціць ручку кіназдымачнай камеры. Бо тады яшчэ ў нас не было апаратуры з электраматорамі.

І вось першая здымка будаўніцтва аўтадарожнай магістралі Масква—Мінск. Ужо тут памочнік аператара, як кажуць, перарос свае функцыі, стаў творчым работнікам. Аператар дазволіў яму самастойна здымаць спачатку асобныя кадры, а потым і цэлыя эпізоды будучага фільма. Так пачалося творчае жыццё ў кінамастацтве Уладзіміра Паўлавіча Цеслюка.

Зноў на стол кладуцца фатаграфіі, усплываюць у памяці гады, падзеі. Такі ўжо лёс кіножурналіста — быць заўсёды на пярэднім краі, быць там, дзе нараджаецца новае, перадавое, многае бачыць і ўмець пра яго расказаць людзям так, як адчуваеш усё гэта сам, як патрабуе ад цябе абавязак прафесіі.

Кадры — гэта нібы радкі чалавечага жыцця, але не толькі твайго асабістага, але і твайго народа. І чым яны будуць больш ярка і цікава зняты, тым больш поўным атрымаецца кіналетапіс, які пішуць усе савецкія кінадакументалісты, тым больш моцнай і дзейснай будзе наша кінахроніка. Уладзімір Цяслюк разам са сваімі калегамі пачынае шукаць тое новае ў творчасці, што яшчэ невядома, што яшчэ схавана тайнамі прафесіі і часу. Сёння, калі глядзіш яго раннія работы, пераконваешся, якой неспакойнай была барацьба за новыя шляхі развіцця савецкага кінамастацтва.

Гэта ён зняў уручэнне М. І. Калініным першага ордэна Леніна Беларусі, зняў першыя беларускія станкі, пуск многіх першынцаў нашай індустрыі, першыя цёплыя сустрэчы на савецкай зямлі нашых слаўных сокалаў Чкалава, Байдукова, Белякова.

У 1936 годзе Уладзімір Паўлавіч здымае на граніцы, у Негарэлым, адных з першых савецкіх лаўрэатаў — пераможцаў конкурсу скрыпачоў і віяланчалістаў у Бруселі — Д. Ойстраха і М. Казалупаву. Гэта здымка была нялёгкай. Упершыню ў складаных вызных умовах яна праводзілася з запісам гуку. Усім хацелася паслухаць, як жа іграюць музыканты-лаўрэаты, якія ўславілі на ўвесь свет нашу Радзіму.

Майстэрства прыходзіць разам з унутраным патрабаваннем дасканаласці. Аднойчы летнім ранкам 1941 года Уладзімір Цяслюк разам з Міхаілам Беравым выехалі на здымку вучэнняў проціпаветранай абароны Мінска. Машына хутка ім-

«Лялечная камедыя» — так называецца новы кінафільм, над якім працуюць рэжысёр Ул. Бычкоў і аператар М. Кожын на кінастудыі «Беларусьфільм».

Фота Ул. КРУКА.

З КРЫНІЦ АДВЕЧНЫХ І ГЛЫБОКІХ

ДА 60-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Н. Ф. САКАЛОЎСКАГА

Нават не верыцца, што мінула ўжо дванаццаць год з таго часу, як не стала беларускага кампазітара Нестара Фёдаравіча Сакалоўскага. Усе мы, яго сябры, усе, хто ведаў кампазітара асабіста, сёння яшчэ выразна чуем яго голас, бачым добрую ўсмешку, жартаўлівыя агеньчыкі ў вачах, і нам здаецца, што ён па-ранейшаму там, на сваёй кватэры па вуліцы Якуба Коласа, схіліўшыся над піяніна, працуе над новым музычным творам.

...У беднай вёсачцы Вешкі, што на Бягомльшчыне, прайшлі яго маленства і дзіцячыя гады. Любоў да народнай песні першай ускалыхнула ў душы Нестара Сакалоўскага яго маці — Зінаіда Іванаўна, славутая на ўсю акругу вясковая спявуння. Бацька яго Тодар Адамавіч быў чалавекам практычным і да музыкі ставіўся, як да пустой забавы. «З музыкі-дудара не выйдзе гаспадара», — часта гаварыў ён.

Цяжкім і бязрадасным было дзяцінства будучага кампазітара. Толькі пасля Вялікага Кастрычніка пятнаццацігадовы Нестар Сакалоўскі пачаў па-сапраўднаму вучыцца і займацца музыкаю — у самадзейных гуртках камсамольскіх клубаў, а калі прызвалі ў армію — у чырвонаармейскай самадзейнасці. Прафесіянальныя музычныя веды ў кансерваторыі ён атрымаў ужо будучы дарослым.

Гэта быў вельмі сціплы чалавек, які ўсім сэрцам любіў беларускую народную песню. Яго заўсёды непакоіла тое, што ён мала зрабіў для свайго народа.

— А каля пяцісот вашых запісаў народных песень, ці ж гэта мала? — пыталіся сябры ў неспакойнага Нестара Фёдаравіча.

— Народныя песні і застануцца народнымі. А мне хочацца стварыць свае ўласныя, такія, каб яны былі вартымі нашага вялікага народа.

Аднойчы, прачытаўшы верш Міхася Клімковіча «Мы — беларусы», Нестар Сакалоўскі ўсхвалявана сказаў: «Бачылі, словы якія! Гучаць, як гімн». І ён паклаў гэты верш на музыку. Яго песня «Мы — беларусы» з хуткасцю маланкі абляцела ўсю рэспубліку.

Сёння мы з хваляваннем перагортваем старонкі архіва кампазітара. Вось калектыўнае пісьмо ад маладых прыхільнікаў яго таленту: «Ваша песня «Мы — беларусы» з'яўляецца самай любімай і папулярнай у нас, на Мядзельшчыне. Асабліва бадзёра і напеўна яна гучыць сярод нарачанскіх рыбакоў...»

Магчыма, аб такой песні якраз і марыў патрабавальны да сябе кампазітар-грамадзянін, кампазітар-патрыёт. Шкада, што не дажыў Нестар Фёдаравіч да той пары, як яго песня «Мы — беларусы» стала Дзяржаўным гімнам Беларускай ССР. Працоўныя рэспублікі і наш урад прызналі гэтую песню гімнам таму, што ў ёй знайшлі сваё адлюстраванне душа народа, яе любімай радзімы.

Але Нестара Сакалоўскага мы ведаем не толькі як аўтара гімна. Ён стваральнік многіх іншых цудоўных песень. Хто, напрыклад, не чуў яго прыгожых, шырока распетых «Нёман», узнёслую «Арліную крыніцу» і такую мілую і прывабную «Чырвоную вяргінечку»?

Сакалоўскаму належыць нямала прыгожых харавых твораў і рамансаў: «Як у нашым краі» (а капэла) на словы П. Панчанкі, «Беларусі» (а капэла) на словы М. Гамолкі, «Сасонка» і «Калыханка» на купалаўскія вершы, «Песня працоўных рэзерваў» на словы А. Вялюгіна, «Сонца нам свеціць» на словы П. Броўкі і іншыя. Простыя па сваёй мелодыцы, глыбокія па ідэйным змесце, шчырыя па пачуццях, гэтыя творы Сакалоўскага сапраўды народныя, з чыста беларускім інтанацыйным складам і нацыянальнымі ладавымі асаблівасцямі. Сын свайго народа, ён добра разумеў характар беларускай песні, як добра разумеў і душу свайго народа.

Песні кампазітара, якія выконваюцца не толькі прафесіянальнымі харавымі калектывамі, салістамі, але і шматлікімі ўдзельнікамі мастацкай самадзейнасці, вядомы далёка за межамі рэспублікі.

Н. Сакалоўскі напісаў і рад інструментальных твораў — фартэпіянныя і цымбальныя п'есы, «Фантазію на беларускія тэмы» для духавога аркестра, «Дзве п'есы на тэмы беларускіх народных песень» і г. д.

Многія яго творы яшчэ не выдадзены і пакуль што не вядомы шырокім масам слухачоў.

Нестар Фёдаравіч быў нястомным збіральнікам выдатных скарбаў народнай творчасці. Бадай не знойдзецца такога кутка ў Беларусі, дзе б ён не пабываў. Плённа адбілася на творчасці беларускага кампазітара яго актыўны ўдзел у экспедыцыях Акадэміі навук БССР, якая наладзіла ў свой час збор беларускага музычнага фальклору. Многія з запісаных і апрацаваных Нестарам Фёдаравічам песень нібы зноў нарадзіліся, вярнуліся зноў у народ, атрымаўшы сваё другое жыццё. Мала хто з нас ведае, калі слухае такія песні, як «Ой, рачанька, рачанька...», «Сягоння субота, а заўтра нядзеля», «Не хадзі ты, малойчык», «Ой, дубе, мой дубе», «Дробны дожджычак», «Ой, на двары дзень бяленькі», і многія іншыя. Запісаныя ў народзе мелодыі Нестар Фёдаравіч шчодра раздаваў сваім сябрам-кампазітарам для стварэння інструментальных твораў.

Н. Сакалоўскаму належыць значная заслуга і ў стварэнні новых самадзейных харавых калектываў у вёсках і раённых цэнтрах Беларусі. У Слуцкім раёне, напрыклад, ён арганізаваў аж тры харавыя калектывы з аматараў. Асабліва праславіўся створаны кампазітарам хор Рагачоўскага сельсавета Заслаўскага раёна. У 1936 годзе гэты хор абараняў ад нашай рэспублікі гонар беларускай культуры на Усесаюзнай харавой алімпіядзе. Пазней Нестар Фёдаравіч, сабраўшы самых таленавітых хлопцаў і дзяўчат, арганізаваў Дзяржаўны ансамбль беларускай песні і танца і да самай Айчыннай вайны быў яго няспынным мастацкім кіраўніком і хармайстрам.

У час Вялікай Айчыннай вайны разам з усім народам Нестар Сакалоўскі стаў на абарону Радзімы. Ён быў гвардыі радавым салдатам, запявалам, кіраўніком салдацкай самадзейнасці. Пасля вайны Нестар Фёдаравіч з гонарам насіў на цывільным касцюме гвардзейскі значок.

Смерць спыніла жыццё Нестара Сакалоўскага ў росквіце творчых сіл 16 лістапада 1950 года. Колькі цудоўных песень не паспеў праспяваць кампазітар!..

Кожную раніцу з усіх рэпрадуктараў нашай рэспублікі гучыць велічная мелодыя Гімна Беларускай ССР. У пазыўных Мінскай студыі тэлебачання кожны пазнае мелодыю любімай усім нашым народам песні аб Нёмане. Калі я слухаю гэта, у памяці маёй паўстае светлы вобраз аўтара гэтых мелодый, сціплага чалавека, гвардыі радавога нашай культуры, сябра песні Нестара Сакалоўскага. Гучаць над прасторамі Беларусі нестаравы песні. І гэта з'яўляецца лепшым помнікам кампазітару, вернаму сыну беларускага народа.

Віталій НЯМІРА.

АДДАЎ ЁН ЛЮДЗЯМ ПЕСЕНЬ ДАР

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.].

радзімы да сям'і савецкіх народаў.

Якуб Колас — наш сучаснік. І ў лепшым сэнсе гэтага слова сучаснік нашай эпохі. Ён заўсёды клікаў нас быць пад чырвоным сцягам эпохі, таму што сам быў пад гэтым сцягам і нёс гэты сцяг. Вось чаму так сардэчна выношвалася ў душы паэта, песцілася ў цеплыні пачуццяў кожнае слова, якое ён прысвячаў роднаму краю, рэспубліцы рабочых і сялян, савецкай радзіме:

Выглядаеш ты яснай вясной,
Наша маці Краіна Саветаў!
А зірнеш на цябе, і з табой
Маладзее ўся наша планета.
Перад намі бязмежны
прастор,
З намі моладасць сілы
юначай,
Дык да сонца, краіна, да зор
З нашай вераю цвёрдай,
гарачай!

І калі над радзімай навісла пагроза фашысцкага заняволення, паэт дае савецкаму воіну бацькоўскі загад і благаславенне: «Глядзі, не прамахніся!»

Якуб Колас звяртаецца да ўсіх проста і сурова:

Запытай ты сябе, чалавеча,
Што зрабіў для Айчыны, ці
многа?
І які ўзяў цяжар ты на плечы,
Каб наблізіць наш час
перамогі?

Для таго, каб наблізіць гэты час, Якуб Колас рабіў усё: пісаў вершы, паэмы, лістоўкі, звароты да народа і партызан, выступаў на мітынгах, па радыё.

А сустрэўшы перамогу, з новай сілай стаў на абарону міру ва ўсім свеце, дбаючы аб народным шчасці, клапоцячыся аб ураджаі на савецкіх палетках. Такім мы яго і ўяўляем, заўсёды заклапочаным, заўсёды неспакойным, старэйшым і ў той жа час маладым, прысутным сярод нас. І сёння хочацца паўтарыць услед за песняром:

Ідзем вы вернаю дарогай,
Ірдзяцца зоры нашых дзён,
Бо нам прастору, волі многа
І ўсё шырэе даль-разлога,
І ўсё дужэе наш разгон.

Ад імя праўлення Саюза пісьменнікаў СССР на вечары выступіў Анатоль Сафронаў. Ён гаварыў аб вялікай папулярнасці твораў Якуба Коласа, аб непаўторнай прыгожосці яго паэтычнага свету. У заключэнне А. Сафронаў прачытаў свой верш, прысвечаны Беларусі, яе песнярам Якубу Коласу і Янку Купалу.

З прамовамі на вечары выступілі прадстаўнікі Саюзаў пісьменнікаў Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі — Францішак Браніслаў, Народнай Рэспублікі Балгарыі — Нікола Фурнаджыеў.

Шчырыя словы любві і пашаны да нашага песняра прагучалі ў выступленнях пісьменнікаў брацкіх саюзных рэспублік Івана Няходы (Кіеў), Сырбая Маўленава (Алма-Ата), Хаміда Гуляма (Ташкент), Альбінаса Жукаўскаса (Вільнюс), Аўрэлія Бусуйёка (Кішынёў), Юлія Ванага (Рыга), Убайда Раджабава (Душанбэ), Сагацела Аруцюняна (Ерэван), Акпера Аліева (Ашхабад), Вілема Гроса (Талін), Міхаіла Мусіенка (Масква).

Слухаючы іх, міжволі ўспаміналіся словы Мікалая Грыбачова: «Творчасці Якуба Коласа выпаў лёс шчаслівы і рэдкі — яна даўно перастала належаць адной рэспубліцы і зрабілася здабыткам усяго савецкага народа».

На вечары была зачытана тэлеграма Саюза польскіх пісьменнікаў на імя Саюза пісьменнікаў Беларусі: «Дарагія таварышы! У сувязі з 80-годдзем з дня нараджэння вялікага класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа Саюз польскіх пісьменнікаў святкуе разам з вамі гэтую вялікую падзею і жадае вам далейшых поспехаў у развіцці беларускай літаратуры на карысць справы міру і камунізма».

На імя Саюза пісьменнікаў БССР атрыманы віншавальныя тэлеграмы ад Саюза пісьменнікаў Грузіі і калектыву вучоных Інстытута сусветнай літаратуры імя Горкага.

Пасля ўрачыстай часткі ўдзельнікі вечара прагледзелі вялікі канцэрт.

* * *

Раніцай 13 лістапада пісьменнікі і паэты братніх саюзных рэспублік і зарубежныя госці, якія прыехалі ў Мінск на святкаванне 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта БССР Якуба Коласа, зрабілі паездку ў Стаўбцоўскі раён — на радзіму паэта.

Хлебам-соллю сустрэлі дарагіх гасцей у Акінчыцах — там, дзе ў 1882 годзе нарадзіўся вялікі пясняр. На ўрачысты мітынг сабралася многа жыхароў навакольных вёсак. Прыехаўшых цёпла вітаў брыгадзір калгаса «Радзіма Якуба Коласа» У. І. Даўнар, сакратар Стаўбцоўскага райкома партыі І. В. Ліхач, пляменнік паэта, настаўнік Мікалаеўшчынскай школы імя Якуба Коласа Ул. І. Міцкевіч і вучань 9-га класа гэтай жа школы Саша Камароўскі. Са словам у адказ выступіў балгарскі паэт Нікола Фурнаджыеў.

Потым госці наведалі Мікалаеўшчыну, дзе агледзелі школу і школьны музей паэта. Адсюль яны накіраваліся ў Смольню, дзе некаторы час жыў Якуб Колас і дзе ўпершыню сустрэўся ён з Янкам Купалам. Зараз тут жыве брат паэта Язэп Міхайлавіч Міцкевіч. Са Смольні дарога прывяла ў Альбуць — леснічоўку, дзе працаваў леснікам бацька Якуба Коласа і дзе сам паэт правёў некалькі гадоў свайго дзяцінства.

Пісьменнікі братніх рэспублік і зарубежныя госці з вялікай цікавасцю знаёміліся з роднымі мясцінамі класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа.

* * *

Амаль паўстагоддзя працягвалася плённая літаратурная і грамадская дзейнасць выдатнага песняра беларускага народа Якуба Коласа. Ён пакінуў нашчадкам неацэнны скарб — тамы сваіх вершаў, апавяданняў, аповесцей. Пройдуць гады, зменяцца пакаленні, а голас паэта будзе гучаць гэтак жа магутна і хораша, і нашы ўнукі з такой жа пачцівасцю, хваляваннем і захапленнем будуць пазнаваць вялікі свет яго думак, мудрасці, прыгажосці. І вечна будзе ён жыць у памяці народнай.

ДАРАГІЯ РЭЛІКВІІ

Першавыданні

У Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Ул. І. Леніна ашчадна захоўваюцца першавыданні Якуба Коласа.

«Другое чытанне для дзяцей беларусаў» — кніга, па якой малады настаўнік Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч вучыў дзяцей у школе. Сціплая кардонная вокладка, на ёй гравюра: вясковы хлопчык па заснежаным полі ідзе ў школу. «Напісаў Якуб Колас, выдалі суполкі «Загляне сонца ў наша ваконца» і «Наша хата», Пецярбург, 1909», — чытаем мы на тытульным лісце.

У Пецярбургу Якуб Колас выдаў таксама новыя кнігі «Тоўстае палена», «Нёманаў дар», «Прапаў чалавек», «Батрак». Апошняе выданне надрукавана лацінскімі літарамі і мела падзагаловак «Апавяданне з жыцця палешукоў».

Другі горад, з якім звязана геаграфія першавыданняў пісьменніка, Вільня.

Невялікая тонкая кніжачка. Пейзаж яшчэ больш сумны, чым на вокладцы «Другога чытання для дзяцей беларусаў». Поле, над ім чорныя груганы. Гэта першая паэтычная кніга Я. Коласа — «Песні жальбы».

«Песні жальбы» былі выдадзены ў 1910 годзе. У 1912 годзе «Наша ніва» выдае зборнік «Апавяданні». У 1914 годзе, у таварыстве «Беларусь» выходзіць другі зборнік «Родныя з'явы». Гэта самая вялікая з усіх выдадзеных у Вільні кніг пісьменніка, у яе ўвайшлі 24 апавяданні.

Усяго да рэвалюцыі Якубам Коласам было надрукавана дзевяць кніжак. Усе яны сабраны і захоўваюцца ў аддзеле беларускай літаратуры і бібліяграфіі Дзяржаўнай бібліятэкі імя Ул. І. Леніна.

На выстаўцы, адкрытай бібліятэкай да 80-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа, можна ўбачыць яшчэ некалькі экспанатаў. Гэта — першыя нумары газеты «Наша доля», што выходзіла ў Вільні 1906 годзе. У першым нумары газеты быў надрукаваны верш Якуба Коласа «Наш родны край». Праз паўмесяца, у другім нумары «Наша доля» апублікавала апавяданне «Слабода», падпісанае «Дзядзька Карусь». Аўтарам апавядання быў Якуб Колас. У гэтым жа нумары газеты надрукаваны яго верш «Асенні вечар».

Мінулі гады. Цэлыя шафы займаюць зараз кнігі паэта, выдадзеныя за гады Савецкай улады, перакладзеныя на многія мовы. Але тыя, першыя выданні, першыя ластаўкі, якія абвясцілі аб нараджэнні вялікага таленту, нам асабліва дарагія.

Жывы голас пісьменніка

«Сваё жыццё і сваю дзейнасць я назаўсёды звязаў з жыццём і дзейнасцю вялікай партыі... Дарога партыі — мая дарога...»

У дынаміках гучыць выразны, ясны голас Якуба Коласа. Бяжыць, разматваецца магнітафонная стужка. У глядзельнай зале архіва кінафотадакументаў напружаная цішыня. Выступленне любімага паэта слухае чарговая экскурсія.

Пачынаючы з 1951 года, вёўся сістэматычны запіс выступленняў Якуба Коласа на з'ездах, канферэнцыях, пленумах, сходах. Дзякуючы гэтаму ўдалося скласці значную коласаўскую фанатэку.

У архіве захоўваюцца запісы выступленняў пісьменніка на мітынгу, прысвечаным адкрыццю помніка Янку Купалу, на ўрачыстым пасяджэнні ў гонар 35-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі, уступная прамова на адкрыцці Трэцяга з'езда пісьменнікаў Беларусі, прамова на Другім з'ездзе савецкіх пісьменнікаў у Маскве. Захавалася плёнка, на якой запісаны верш Якуба Коласа «Савецкія дні» ў выкананні аўтара.

Разам усе запісы займаюць крыху больш за паўтары гадзіны, але якія гэта хвалюючыя 90 мінут!

Цікавасць для даследчыкаў маюць і захаваныя ў архіве плёнкі з прамовамі пісьменнікаў М. Ісакоўскага, П. Броўкі, А. Сафронава, Т. Лукса на вечары, прысвечаным святкаванню 70-годдзя Якуба Коласа, прамовы М. Лынькова, В. Купрэвіча, А. Суркова, І. Няходы на агульнагарадскім жалобным мітынгу 15 жніўня 1956 года.

Запісан таксама на плёнку расказ брата пісьменніка Ю. М. Міцкевіча аб тым, як стваралася паэма «Новая зямля».

Ушанаванне памяці кампазітара

14 лістапада ў зале Саюза кампазітараў адбыўся вечар, прысвечаны шасцідзесяцігоддзю з дня нараджэння Н. Сакалоўскага. Шчырымі ўспамінамі аб папулярным беларускім кампазітары, прыгожым і сціплым чалавеку, аб яго музычнай творчасці і плённай працы на ніве беларускай фалькларыстыкі падзяліліся кампазітар М. Аладаў, музыказнаўцы Л. Мухарынская і Г. Цітовіч.

Вечар закончыўся канцэртам. Хор рэспубліканскага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам А. Зелянковай выканаў «Камсамольскую» Н. Сакалоўскага і некалькі яго апрацовак беларускіх народных песень. Саліст радыё В. Прышчапёнак праспяваў «Чырвоную вяргінечку», а саліст опернага тэатра В. Чарнабаеў — славуты «Нёман». У канцэрце прынялі таксама ўдзел спявачка Т. Шымко, цымбаліст А. Астрамецкі, скрыпач Л. Гарэлік і піяністы С. Талкачоў і Т. Міянсарава.

За дзень раней, 13 лістапада, на ваенных могілках у Мінску адбылося адкрыццё помніка на магіле беларускага кампазітара.

І не мантажнікі і не вышыннікі... Але лепшы ракурс не заўсёды знойдзеш з зямлі. Часам кінааператарам даводзіцца ўздымацца на вышыню не толькі ў пераносным сэнсе гэтага слова...

Фота Н. МАРКОЎСКАГА.

Выйшлі з друку

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі:

Якуб Колас. Рыбакова хата. Паэма. Мастакі А. Паслядовіч, В. Сахненка. Тыраж 7 тыс. экз., стар. 344. Цана 71 кап.

Уладзімір Карпаў. Нямігі крывавыя берагі. Раман. З цыкла «На перавале стагоддзя». Мастак С. Раманаў. Тыраж 8 600 экз., стар. 496. Цана 97 кап.

Эдзі Агняцвет. Незвычайныя канікулы. Вершы і паэма. Для малодшага ўзросту. Мастак А. Салькоў. Тыраж 8 тыс. экз., стар. 88. Цана 10 кап.

Аляксей Кулакоўскі. Сустрэчы на ростанях. Раман. Мастак М. Савіцкі. Тыраж 8 550 экз., стар. 416. Цана 76 кап.

Нічыпар Чарнушэвіч. Нясу надзею. Вершы. Мастак Л. Чурко. Тыраж 2 тыс. экз., стар. 96. Цана 10 кап.

Уладзімір Шахавец. Чорны снег. Аповесць. Для сярэдняга і старэйшага ўзросту. Малюнкі Ю. Пучынскага. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 180. Цана 29 кап.

Ніна Навасёлава. Сямейная гісторыя. Апавяданні, аповесць. На рускай мове. Мастак П. Калінін. Тыраж 20 тыс. экз., стар. 292. Цана 44 кап.

Пятро Васілеўскі. Любоў, Надзея, Вера... Драма ў трох дзеях. Мастак І. Капялян. Тыраж 1 500 экз., стар. 92. Цана 16 кап.

І. Назімава. Жывапіс. Гутаркі аб мастацтве. На рускай мове. Вокладка Г. Якубені. Тыраж 2.700 экз., стар. 24. Цана 12 кап.

чалася да месца вучэнняў. І раптам аператары ўбачылі ў сінім, бязвоблачным небе дымкі ад разарваных снарадаў. Мільганула думка: няўжо спазніліся? Але байцы стралялі не вучэбнымі, а баявымі снарадамі. Пачалася вайна!

Ул. Цяслюк з першых дзён вайны ўключаецца ў работу груп франтавых аператараў. І зноў здымкі — кадры, кадры, кадры суровага, але слаўнага кіналетапісу змагання за нашу Радзіму. Ул. Цеслюку выпала шчасце пабываць на тым участку фронту, недалёка ад Смаленска, дзе фашысты былі разгромлены і смелай контратакай нашых байцоў былі прымушаны ўцякаць. Гэта былі веступы будучага разгрому гітлераўцаў. Разам з іншымі нашымі аператарамі Уладзімір Паўлавіч стварыў фільм «Разгром немцаў пад Масквою».

Істменскі манастыр. Тут беларускі аператар здымае кадры — дакументы аб зверскай расправе фашыстаў над савецкімі ваеннапалоннымі. Ясная Паляна. Яго аб'ектыў фіксуе злачынствы гітлераўцаў супраць чалавецтва, іх здзекі над скарбам сусветнай культуры.

Разам з фронтам набліжаліся беларускія аператары да роднай зямлі. Уладзіміру Цеслюку ў ліку нямногіх давялося пабываць у Беларусі раней, чым яна была вызвалена ад ворагаў: самалётам ён ляціць у Налібоцкую пушчу здымаць барацьбу народных мсціўцаў. Чалавек з «Вялікай Зямлі» быў у самай гушчы грозных падзей, ён удзельнічаў у баях за вызваленне Любчы, а адтуль спяшаўся ў вызвалены Мінск, каб зняць парад партызан. Тут Радзіма ўзнагародзіла сваіх сыноў. І тут Уладзімір Паўлавіч за кіназдымкі ў тыле ворага быў узнагароджаны медалем партызана Айчыннай вайны першай ступені.

І зноў фронт. Цяпер яго ўжо Уладзіміру Паўлавічу трэба было даганяць. Трэці райх дажываў апошнія дні, але баі не паслабляліся. У восьмай паветранай арміі аператар Ул. Цяслюк «набывае» другую спецыяльнасць. На штурмавых самалётах «ІЛ-2» ён лётае як аператар і стралок. За выкананне васемнаццаці баявых вылетаў франтавы беларускі кінааператар узнагароджваецца ордэнам Айчыннай вайны другой ступені.

У кінаархівах Чэхаславакіі захоўваюцца стужкі, якія расказваюць пра стварэнне маладой рэспублікі. Ёсць там і кадры беларускага аператара Ул. Цеслюка, які зняў у Кошыцы першае пасяджэнне народнага ўрада Чэхаславакіі.

І зноў у памяці чалавека-творцы ўсплываюць успаміны. Вось як гэта было адразу пасля вайны. Вось як адраджаліся заводы, вёскі, гарады рэспублікі... Успаміны, адлюстраваныя на плёнцы.

Мы неяк жартам прабавалі падлічыць, колькі плёнкі прайшло праз кінакамеру Уладзіміра Паўлавіча. Каля паўмільёна метраў!

Вось ужо амаль трыццаць гадоў аператар Ул. Цяслюк нясе сваю нялёгкую вахту — заўсёды ў пошуках, заўсёды з думкамі пра абавязак журналіста экрана. І ёсць яшчэ адна рыса ў гэтага чалавека — гарачае жаданне працаваць з моладдзю, памагаць ёй расці і эксперыментаваць. Мне хочацца тут назваць вынік такой садружнасці — кінакарціну «Дачка партыі», знятую аператарам Ул. Цеслюком сумесна з маладым рэжысёрам В. Сукманавым.

Чалавек з кінакамераю, чалавек, які шукае, пільна ўглядаецца ў жыццё, імкнецца прыкмеціць незвычайнае ў звычайным, чалавек, адданы сваёй справе — вось тыя рысы, якія ўласцівы кінадакументалісту Уладзіміру Цеслюку.

Р. ЯСІНСКІ.

ПА СТАРОНКАХ ГАЗЕТ

НА СЦЭНЕ—НАРОДНЫЯ ТАЛЕНТЫ

Міжраённая газета **«Ленінскі шлях»** паведамляе, што ў Лунінецкім раёне адбыліся агляды мастацкай самадзейнасці ў Мікашэвічах, Чырвонай Волі, Вялікіх Чучавічах, Лунінцы і Лахве.

На сцэне Мікашэвіцкага Дома культуры выступалі калектывы калгасаў «40 год Кастрычніка» і «Запаветы Ільіча». У рэпертуары мікашэвіцкіх артыстаў былі песні аб Леніне, беларускія і рускія народныя песні, песні аб міры, мастацкае чытанне.

Вялікім поспехам карысталіся самадзейныя артысты з вёскі Сінкевічы.

РАСЦЕ КУЛЬТУРА КАЛГАСНАЙ ВЁСКІ

Дырэктар Баранавіцкага раённага Дома культуры П. Яскевіч на старонках міжраённай газеты **«Знамя коммунизма»** расказвае, што многія калгаснікі раёна прымаюць актыўны ўдзел у рабоце гурткоў мастацкай самадзейнасці. Сёння ў 35 калектывах занята звыш 1600 чалавек. Сёлета яны далі каля 400 канцэртаў.

Установы культуры, прапагандысты і агітатары, сельская інтэлігенцыя правялі за апошні час нямала вечароў адпачынку, канферэнцый чытачоў, вечароў пытанняў і адказаў.

Сур'ёзную ўвагу агітатары і сельскія лектарскія групы аддаюць атэістычнаму выхаванню працоўных. Невыпадкова ў гэтым годзе жыхары вёскі Новая Мыш адмовіліся ад святкавання рэлігійных свят. Многія веруючыя перасталі наведваць царкву і касцёл: атэістам, напрыклад, стаў былы прыслужнік царквы Фёдар Селізень і іншыя.

Пры Баранавіцкім раённым Доме культуры працуе універсітэт культуры. Актыўны ўдзел у яго рабоце прымаюць настаўнікі Навамышскай сярэдняй школы.

АБМЯРКОЎВАЮЦЬ ДЭПУТАТЫ

У Пружанскім раёне працуе 64 культурна-асветныя ўстановы і 35 кінаўстановак. Сёлета ў раённым Доме культуры, у сельскіх асяродках культуры для насельніцтва прачытана каля 1500 дакладаў і лекцый, дадзена звыш 330 канцэртаў мастацкай самадзейнасці, больш ста выступленняў зрабіла агітбрыгада. Праведзена многа цікавых вечароў-сустрэч з ветэранамі працы.

Актывізавалі сваю работу бібліятэкі. Сёння тут кнігу чытае кожны дарослы жыхар горада і вёскі. У бібліятэках налічваецца, напрыклад, больш 33 тысяч пастаянных чытачоў.

Палепшылася і кінаабслугоўванне сельскага насельніцтва. Аб гэтым сведчыць паспяховае выкананне плана работнікамі кінасеткі раёна.

Міжраённая газета **«Зара камунізма»** ў адным з апошніх нумароў расказала, што работа ўстаноў культуры была ў цэнтры ўвагі сесіі раённага Савета дэпутатаў працоўных, якая нядаўна адбылася ў Пружанах.

А. ІВАНОЎ.

НЯХАЙ ГАРЫЦЬ «АГЕНЬЧЫК»

На экране ТЭЛЕВІЗАРА

Бадай ні ў адной з перадач Мінскай тэлестудыі не было столькі гледачоў, як у мінулую суботу. Не толькі ў Мінску, але і ў Маскве і ў Ленінградзе, Рызе і Вільнюсе, Харкаве і Кіеве ў гэты вечар тэлегледачы больш зручна сядалі ля сваіх тэлевізараў у чаканні, калі ўспыхне на экране «Блакітны агеньчык». Яны палюбіліся, гэтыя вечары «Блакітнага агеньчыку» — вечары-сустрэчы, вечары-знаёмствы, вечары-канцэрты. Яны сталі ўжо добрай традыцыяй. І лепшыя з іх, — дзе мы нібы па-новаму, бліжэй пазнаёміліся з ужо вядомымі нам майстрамі мастацтва, не толькі з іх творчымі планамі, а і проста па-чалавечы з імі самімі, — у той жа час раскрылі перад намі новыя і цікавыя магчымасці тэлебачання. На самай справе, як часта яшчэ ў нашых перадачах тэлеэкран пазбаўляецца асноўных сваіх выяўленчых якасцей і ператвараецца то ў нейкую фортку радыёстудыі, то ў месца на галёрцы на канцэрце.

І калі ўпершыню Маскоўская студыя запрасіла нас на чашку кавы ва ўтульнае кафэ — на свой першы «Блакітны агеньчык», такая форма перадач адразу ж зацікавіла і падкупіла. Гэта форма свабоднай гутаркі, вечарынкі, канцэрта-капусніка, рабіла вечары адпачынку «Блакітнага агеньчыку» асабліва прывабнымі, шчырымі. Яна нібы зблІжала не толькі ўдзельнікаў канцэртаў, але і нас, гледачоў. І менавіта тыя з гэтых вечароў прайшлі найбольш удала, прынеслі найбольшае задавальненне і запомнілі гледачы, дзе было больш свабоды творчасці і натуральнасці і менш «запраграмаванасці». А залежала гэта ў аднолькавай ступені як ад арганізатараў вечароў, так і ад гасцей. Ад першых патрабавалася ўменне стварыць добры настрой гасцям, свабодную абстаноўку, уменне падтрымаць дух «агеньчыку», а ад другіх—уменне свабодна трымацца, быць дасціпным, знаходлівым, вясёлым, апроч абавязковага ўмення штосьці паказаць і пра штосьці расказаць.

Вось гэтай свабоды і натуральнасці часам не хапала, на жаль, на нашым мінскім «агеньчыку». Пра гэта нельга змоўчыць, бо «агеньчык» мог бы атрымацца больш цікавым і вясёлым, каб... Але спачатку агаворымся: мы не збіраемся рэцэнзаваць «агеньчык», не збіраемся аналізаваць кожны яго нумар. Проста хочацца, на правах гледачоў, выказаць некаторыя заўвагі і пажаданні. Праўда, гледачоў, якія па не заўсёды тактоўнай прафесіянальнай звычцы глядзяць і слухаюць з блакнотам у руках.

І вось цяпер, перагортваючы свае блакноты і ўспамінаючы той вечар, хочацца пачаць усё ж з віншаванняў. Так, па-сяброўску і шчыра павіншаваць і ўдзельнікаў і арганізатараў вечара за тое добрае і цікавае, што ім усё ж удалося зрабіць. Павіншаваць, напрыклад, за ветлівую песеньку-уступ. Яна можа стаць цяпер пастаяннай песняй нашага мінскага «агеньчыку», да якога, трэба думаць, мы яшчэ не раз збярэмся. Павіншаваць аўтараў і другой песні — паэтэсу Святлану Яўсееву і кампазітара Генрыха Вагнера, прысвечаную сябрам. Дарэчы, нагадаем, што аўтарамі першай песні з'яўляюцца паэт Валянцін Тарас і кампазітар Мурат Макоўскі. Нагадаем таму, што пра гэта забыліся ўспамянуць на «агеньчыку», як забыліся і запрасіць аўтараў на чашку кавы і пазнаёміць з намі. Гаворка тут, зразумела, ідзе не толькі пра элементарную гасціннасць гаспадароў, а пра тое, што паэтычны столік «Блакітнага агеньчыку» мог бы быць крыху больш мнагалюдны і ўжо ва ўсякім выпадку запрошаным можна было б не даручаць гаварыць нецікавых прамоў і даць больш самастойнасці.

Дарэчы, больш мнагалюдна і разнастайна магло б быць прадстаўлена на «агеньчыку» і наша тэатральнае і выяўленчае мастацтва. Гэта дало б магчымасць наблізіць «агеньчык» да той формы вечара адпачынку, вечара экспромтаў і нечаканасцей, якія адрознівалі б яго ад звычайнага канцэрта. Успомніце, напрыклад, як ажывіўся, успыхнуў «агеньчык», калі на ім паявіліся Г. Глебаў і Ул. Дзядзюшка. Проста з «Паўлінкі» — на агеньчык. І з-за століка — у кінастужку. І яна тут больш арганічная, чым уключэнне кадраў з «Людзей і звяроў», дзе намёк на агульнасць біяграфій героя і выканаўцы, на нейкі цяжкі ўспамін, бадай, не усім і не зусім зразумелы. І як арганічна звязвае ўрывак з «Лялечнай камедыі» ў адно цэлае і гутарку рэжысёра гэтага новага фільма Ул. Бычкова і сцэну з міліцыянерам. І тут ужо трэба было трымацца на добрым узроўні і не псаваць уражання пашлаватай песенькай «Мілыцыянер» у такім жа манерным выкананні.

Такіх вось спадаў, «затуханняў» можна было б пазбегнуць і ў тых выпадках, дзе таварышы выказвалі свае думкі аб уласным творы па паперках, як гэта зрабіў кампазітар Глебаў, адразу ж парушыўшы тую атмасферу інтымнасці, якая было намецілася ва ўступе да «агеньчыку». І ў тых, дзе трэба было б з большай патрабавальнасцю і бачаннем, як гэта прагучыць з экрана, падбіраць у канцэрт нумары. Гэта датычыцца і той жа хабанеры з балета Глебава. У гэтым творы ёсць нямала больш цікавых танцаў, якія лепш раскрываюць вобраз гераіні і тое, што прачытаў нам сам Глебаў. Гэта датычыцца і выбару пунктаў здымкі, каб не змазваць хоць бы тыя эфектныя моманты, на якія, відаць, спакусіліся аўтары «агеньчыку».

Датычыцца гэта, на жаль, і нумара, які мог бы быць каронным і які так і прыпаднеслі. Гаворка ідзе пра нашы беларускія цымбалы. Даведаўшыся з жарту гаспадыні вечара, што на цымбалах «не п'юць кавы», мы хацелі б і паслухаць у выкананні паважанага Аркадзя Астрамецкага нешта спецыфічна цымбальнае, тое, што падкрэсліла б нацыянальную своеасаблівасць гэтага цудоўнага інструмента. Фантазіі ж на тэмы песень Алоўнікава з такім жа поспехам можна было б сыграць і на раялі і на саксафоне.

Але хочацца вярнуцца да таго, з чаго пачалі мы размову,— да самой спецыфікі падобных перадач. І тут да месца прыгадаць жарт, пачуты на студыі перад пачаткам канцэрта. Супрацоўнікі, якія сабраліся тут у адным з кабінетаў, так напружана ўпіліся позіркамі яшчэ ў пусты экран, што нехта з усмешкаю зазначыў: «Можна дыхаць, таварышы».

Гэтай вось усмешкі-рэплікі яўна не хапала на самім вечары. А хацелася сказаць: можна дыхаць, можна адчуваць сябе больш свабодна, натуральна, весела. Можна, дарэчы, піць каву, пра якую забыліся запрошаныя. Можна гутарыць і імправізаваць, як гэта задумана ці міжволі, але па-агеньчыкаўску зрабіў Генрых Вагнер, калі адмахнуўся ад усялякіх умоўнасцей і выдаў: «Ды што вы хвалюецеся, мы ж з вамі пра ўсё дамовіліся яшчэ ўдзень». А Янкоўскі не разгубіўся, падтрымаў: «А навошта вы нашы сакрэты раскрываеце?»

Па-свойму, але ў тым жа плане «агеньчыку» падаў і Райскі свой аркестр, які, дарэчы, з вялікім настроем і майстэрствам выканаў цудоўны накцюрн Ван Х'юза. Проста і шчыра і таксама па-агеньчыкаўску расказалі нам пра сваю работу і рэжысёр Бычкоў і акцёр Глебаў, які папрасіў замяніць паўлітроўку з вадою на чашку кавы.

Больш бы вось такой натуральнасці, шчырасці, больш бы выдумкі і ад вядучых, каб яны не шапталі: «Хутчэй бы гэта скончылася, што ж рабіць далей», а аператары не ўключалі б іх у такія недарэчныя моманты. Нарэшце, менш бы ўсіх астатніх накладак, як напрыклад, нумар з Ніжнікавай, дзе хлопцы неўпапад варушылі губамі і спявалі... змешаным мужчынскім і жаночым хорам. Вось тады «агеньчык» і гарэў бы на поўную сілу і не ўспыхваў толькі, так сказаць, у асобныя моманты. Але за гэтыя моманты ўсё ж яшчэ раз хочацца павіншаваць і аўтараў, і выканаўцаў вечара і пажадаць ім, каб ярчэй гарэў «агеньчык» на нашай студыі—агеньчык творчасці, дзярзанняў і задушэўнасці.

Тамара ДУБКОВА,
Алег СУРСКІ.

АБУДЖАЦЬ ВОЛЮ МІЛЬЁНАЎ

ДА СЯМІДЗЕСЯЦІГОДДЗЯ ГО МО-ЖО

Сусветны Савет Міру звярнуўся да грамадскасці ўсіх краін з прапановай адзначыць 70-годдзе з дня нараджэння выдатнага кітайскага пісьменніка, вучонага і грамадскага дзеяча Го Мо-жо. Імя яго вядома далёка за межамі Кітая. Рэдкі ў наш век энцыклапедызм ведаў і інтарэсаў, глыбокі патрыятызм і дэмакратызм вызначаюць Го Мо-жо як выдатнага дзеяча сусветнай культуры дваццатага стагоддзя.

Го Мо-жо спрабаваў сваё пяро, яшчэ будучы вучнем сельскай школы. Неўзабаве ён знаёміцца з творамі Р. Тагора, Шэлі, Г. Гейнэ, У. Уітмэна. Будучы студэнтам, Го Мо-жо захапляецца кітайскай гісторыяграфіяй і літаратурай. Адначасова ўдзельнічае ў антыімперыялістычным руху.

У 1921 годзе Го Мо-жо заснаваў выдавецтва «Творчасць», лозунгамі якога былі «Літаратуру — народным масам», «Толькі літаратура рэвалюцыі прызнае масавае грамадства». Ён старанна вывучае марксісцкую літаратуру, многа перакладае.

«Мая пісьменніцкая дзейнасць была скіравана на тое, каб абудзіць волю да перабудовы грамадства. І тут мы пачыналі ўдзельнічаць у Кастрычніцкай рэвалюцыі, якая заклікала моладзь зрабіць крок наперад у асэнсаванні грамадства», — пісаў Го Мо-жо. У 1927 годзе ён апублікаваў памфлет «Глядзіце на сённяшняга Чан Кай-шы». (Памфлет, дарэчы, пераклікаўся з тагачаснымі творамі — «На варту» Я. Коласа і «Майстры крывавага джазу» К. Крапівы). Пасля гэтага Го Мо-жо трапіў у спіскі «злачынных элементаў» і вымушаны эмігрыраваць у Японію. Там ён займаецца навуковымі даследаваннямі ў галіне археалогіі і гісторыі грамадскай думкі старажытнага Кітая. Многія старонкі нацыянальнай гісторыі Го Мо-жо адкрыў бы нанова. Так, ён напісаў «Самагубства Чускага Бавана» — гэта арыгінальнае асвятленне таго, як узвышаліся з жыццём ідэі Лао Цзы, што цікавілі ў свой час Л. Талстога. Ад гістарычных работ Го Мо-жо вядзе прамая лінія да яго драматургіі — п'ес «Блізняты», «Тыгравы мандат», «Цюй Юань». У іх вялікі гуманіст услаўляе ідэю самаахвяравання ў імя вызвалення народа. Гістарычныя трагедыі Го Мо-жо пераклікаюцца з творамі Бернарда Шоу і Стэфана Цвейга, Бертольда Брэхта і Аляксея Талстога.

П'еса «Цюй Юань» ставілася на савецкай сцэне і была прыхільна сустрэта гледачамі. ... га Са... удзел... класік... Го Мо-жо шмат зрабіў для ўмацавання сувязей паміж рускай і кітайскай культурамі. ... пыт п... нёс да кітайскага чытача Л. Талстога і І. Тургенева.

Ён не раз гаварыў аб плённым уплыве на сучасную кітайскую літаратуру М. Горкага і падкрэсліваў, што пісьменнікі Кітая вучацца ў ... тая ву... цыяліс... таму, ... му, як жыць і змагацца.

У сваім эсэ «Чэхаў на Усходзе» Го Мо-жо з бліскучым даследчыцкім майстэрствам паказаў, як узбагачае сусветную літаратуру, і ў прыватнасці мастацкую культуру Усходу, непаўторны майстар рускай прозы.

Уся літаратурная, навуковая і грамадская дзейнасць Го Мо-жо скіравана на тое, каб людзі зямлі лепш спазналі адзін аднаго. Іменна гэтым прасякнута і ўся дзейнасць Го Мо-жо як прыхільніка міру.

Такім ведаюць і цэняць Го Мо-жо прагрэсіўныя людзі.

Д. ФАКТАРОВІЧ.

ДАДЗЕН ЧЭХАСЛАВАЦКАЙ КУЛЬТУРЫ

НАЙЛЕПШЫЯ ГАДЫ

Віцязслаў КОЦАЎРАК

Мы сядзелі ў маленькім кафэ на ўзбярэжжы Шэльды і глядзелі на параходы, якія павольна набліжаліся да той лініі далягляду, дзе канчалася рака і пачыналася мора. Проста перад намі раскінуўся велізарны док, і мне нагадалася ваенная кінахроніка: палаюць докі Антверпена, стаіць чорны дым і падаюць сцены, але сёння ў доках было ціха і спакойна, ад вайны не засталося і следу. Непадалёк маракі фарбавалі ў чырвона-жоўты колер барты вялікага трансакіянскага судна, да нас даносіліся гудкі буксіраў і скрып лябёдак, мора пахла соллю, а рака — змазачным маслам. Мы зайздросцілі тым, хто купаўся на тым беразе і загараў на пясчаным пляжы, мы вельмі стаміліся, пратупаўшы ўвесь дзень па вуліцах Антверпена. Валя шукала нейкі шырокі гумавы пояс (тут ён нібыта каштаваў на 12 франкаў танней, чым у Брусэлі), Галашак быў у яе за перакладчыка і насіў ёй сумку, а я падаўся за імі таму, што, фатаграфуючы ратушу, спазніўся на параход, якім збіраўся праехацца па Шэльдзе.

Мы сядзелі ў кафэ, паволі пілі «кока-колу» і вялі размову з панам Штайгенгёферам, які прыехаў са сваім дваццацігадовым сынам на Сусветную выстаўку. Абодва ўжо злёталі самалётам у Парыж — паглядзець горад і збіраліся ў невялікую — на тры дні — паездку па Галандыі. Выпадкова яны селі побач з намі, заказалі бельгійскае піва «Стэла Артуа» і, моршчачыся, гаварылі цяпер нам, што баварскае піва куды лепшае і смачнейшае. Галашак чакаў, што яны сваё піва паставяць вышэй за пльзеньскае і ўжо гатоў быў заступіцца за гонар радзімы, але яны нічога такога не сказалі, бо абодва былі вельмі карэктнымі людзьмі, яны ведалі, што мы з Чэхаславакіі, і стараліся паводзіць сябе надта ветліва. Яны не сказалі ні слова супраць пльзеньскага піва, бо, відаць, думалі, што мы гэтак жа даражым яго рэпутацыяй, як яны рэпутацыяй сваіх дзяўчат ці яшчэ чаго-небудзь, і з гэтай прычыны мы размаўлялі толькі пра Сусветную выстаўку, а яны вельмі ўважліва ставіліся да нас і гаварылі, што Чэхаславакія—вельмі цікавая краіна і што нам давялося перажыць цяжкія часіны. Але больш за ўсё мы гаварылі пра стары Антверпен, пра яго домікі з маленькімі вокнамі, пра цяжкую драўляную мэблю ў доміках, пра Брэйгеля і Мемлінга, і яшчэ пра Іераніма Босха. Карацей кажучы, перад намі былі далікатныя, адукаваныя людзі, яны цікавіліся мастацтвам і жыццём у нашай краіне і ставіліся да нас надзвычай спрыяльна.

— Вы былі ўжо ў доме Рубенса? — спытаў пан Штайгенгёфер старэйшы.

— Так, — адказаў Галашак. — Гэта вельмі цікава — зазірнуць, я б сказаў, у кухню старога майстра... На маю думку, людзі зусім не змяніліся з тых часоў. Калі б зараз паявіўся жывы Рубенс, з ім можна было б лёгка дамовіцца.

— Сёння Рубенс — нішто, — уставіў Штайгенгёфер малодшы. — У наш атамны век Рубенс капейкі не варты.

— Ох, — уздыхнула Валя, — перад старымі карцінамі мне робіцца млосна. Вы бачылі ў Брусэлі выстаўку сучаснага мастацтва?

— Выстаўку «атамнага стагоддзя»? — умяшаўся я.

— Мастацтва застаецца мастацтвам у кожны час, — паважна заявіў Штайгенгёфер старэйшы.

— Рубенс ужо аджыў сваё, гэтак жа, як і Пікасо, — стаяў на сваім Вілі Штайгенгёфер малодшы. Ён выцягнуў з кішэні невялічкі транзістарны прыёмнік і ўключыў станцыю, якая беспярэпынна перадавала джазавую музыку. — Новае мастацтва павінна разбіць усе традыцыі. А Пікасо ўжо стаў традыцыйным.

— Колькі ў вас каштуе такое міленькае радыё? — спытала Валя, дакранаючыся пальчыкам да чорнага гузічка настройкі.

— Нядорага, некалькі марак,— адказаў Штайгенгёфер старэйшы. — У вас ёсць такія рэчы? І вы можаце слухаць замежныя радыёстанцыі?

— Вы чыталі пра нас у сваіх газетах, праўда? — спытаў яго Галашак. — У нас кожны можа слухаць тое, што яму падабаецца.

— Прабачце, я не хацеў нікога пакрыўдзіць, — папрасіў прабачэння Штайгенгёфер старэйшы.— Сёння не ведаеш, каму верыць, разумееце? Чуеш неверагодную колькасць размоў, у тысячу разоў больш, чым нашы бацькі, і не ведаеш, што думаць. Вось гэта і ёсць атамны век.

— Недарэчны век — ніхто ні з кім не можа дамовіцца, і ўрэшце, усё ўзляціць у паветра, — сказаў Вілі. — Таму для нас не маюць вартасці ні Рубенс, ні Пікасо. Мы павінны маляваць інакш. Мы павінны паказаць заняпад, гібель.

— Мой сын малюе, — растлумачыў Штайгенгёфер старэйшы.— Я гандлюю фотаапаратамі, а Вілі малюе. Мы любім мастацтва.

— Чаму ж усё так немінуча павінна ўзляцець у паветра? — спытаў я. — Хіба нам мала ўрокаў з мінулай вайны?

— Мы таксама выпускаем фотаапараты, — сказаў Галашак.— Мы навучыліся рабіць добрыя машыны, а будзем рабіць яшчэ лепшыя.

— У нас мала сучасных мастакоў, — уздыхнула Валя. — Вы былі калі-небудзь на выстаўцы ташыстаў? Я б так хацела пабачыць ташысцкія карціны! Вы за ташызм?

— А чаму ўсё не павінна ўзляцець у паветра? — дапытваўся Вілі. — Вы лічыце, што наша цывілізацыя такая ўжо каштоўная? Думаеце, яна варта таго, каб па ёй ліць слёзы? Чалавек ужо даволі доўга жыве на зямлі, час саступіць месца мурашкам.

— У моладзі заўсёды радыкальныя погляды. Мы таксама былі такія... Але, можа, мы закажам каньяку? Магу я пачаставаць вас каньяком? — звярнуўся да нас пан Штайгенгёфер.

— Гэта так цікава, тое, што вы сказалі, — гаварыла Валя да Вілі. — Надзвычай хвалюе, калі падумаеш, што чалавецтва магло б узарваць увесь зямны шар...

— Не люблю філасофіі, — засмяяўся Штайгенгёфер старэйшы. — Я веру ў матэрыяльныя даброты жыцця. Як кожны чалавек пасля сарака.

— А мне на гэтым свеце падабаецца, — заявіў Галашак. — І ідзіце вы да д'ябла з вашымі мурашкамі! Я яшчэ жыць хачу! Не разумею, дзеля чаго я павінен аддаць сваё месца мурашкам.

— Вып'ем, — прапанаваў Штайгенгёфер старэйшы. — Мы ўмеем варыць цудоўнае піва, але каньяк тут лепшы. Я аб'ектыўны. Дзе б людзі ні жылі, яны павінны мець добры каньяк і добрыя машыны. Тады яны лепей зразумеюць адзін аднаго.

— Такія машынкі, як гэта, — падхапіла Валя і пакруціла гузічак транзістарнага прыёмніка. Мы пачулі ігру на трубе ў стылі Луі Армстронга.

— Мы можам пастаўляць машыны і піва ў любой колькасці ў любую краіну, — запэўніў нас пан Штайгенгёфер.

— Суіснаванне, — ухмыльнуўся Вілі. — Яго таксама можна было б намаляваць. Неіснуючы прывід. Апошняя мара арлонавага веку.

— Дазвольце пачаставаць вас яшчэ, — сказаў Штайгенгёфер старэйшы.

Мы выпілі яшчэ па кілішку каньяку, потым па другому, і ўвесь час перад намі была Шэльда. Па ёй хадзілі невялікія кацеры, перапоўненыя турыстамі, паволі рухаўся да берагу высокі параход пад канадскім флагам. Турысты махалі рукамі, іх галасы заглушалі гул званоў на вежы кафедральнага сабора, куды нас не пусцілі, спаслаўшыся на тое, што ён перабудоўваецца. Пан Штайгенгёфер старэйшы хацеў ведаць, колькі ў нас каштуюць швейцарскі гадзіннік і каньяк, Галашак хваліў нашых педыятараў і пльзеньскае піва, пан Штайгенгёфер дапускаў, што ўсюды ёсць нешта добрае, Валя была зачаравана транзістарным прыёмнічкам, і, урэшце, пан Штайгенгёфер прапанаваў падвезці нас на сваім мерседэсе назад, у Брусель.

Мерседэс ціха шалясцеў шынамі па асфальце цудоўнай аўтастрады Антверпен — Брусель. У пана Штайгенгёфера засталася яшчэ бутэлька, па дарозе ён наліваў нам і піў сам, не зважаючы на тое, што вёў машыну, і толькі смяяўся, калі Валя гаварыла, што вадзіцель не павінен піць. Вілі ап'янеў больш за ўсіх, ён заяўляў, што нават Сальвадор Далі — акадэміст навыварат, згаджаўся прызнаваць толькі Марка Шагала, бо ў яго міражах нібыта адчуваліся крывавыя сутаргі нашага веку, ды яшчэ сярэдневяковых майстроў, якія верылі, што надыходзіць канец свету. Галашак упарта сцвярджаў, што пльзеньскае піва лепшае за баварскае, Валя трымала на каленях уключаны прыёмнік, і пад яго музыку пан Штайгенгёфер зацягнуў модны матыўчык: «Das Leben ist doch so schôn...». Мелодыя была такая прымітыўная, што мы адразу ж запомнілі яе і мармыталі цяпер усе разам, гэта была такая звычайная бязглуздая песенька, якая адразу застаецца ў памяці, а мы былі пад мухай, і Штайгенгёфер, гэты зусім прыемны, прыстойны чалавек гаварыў, што ўсюды на свеце ёсць нешта кепскае і ёсць нешта добрае. Ён трохі ўпацеў і расшпіліў каўнер. Ён перапыняў песню толькі дзеля таго, каб сказаць, што найлепшае ў свеце — гэта жыццё, што павінны з'яднацца ўсе людзі, якія ўмеюць рабіць радыёпрыёмнікі і фотаапараты і варыць добрае піва. Аўтастрада імкліва бегла назад, чвэрць гадзіны мы ехалі на самай высокай хуткасці, як раптам пан Штайгенгёфер рэзка збавіў ход і ціхутка пасунуўся каля краю шашы, яшчэ павольней, чым марудныя аўтобусы і старыя адкрытыя форды, што ездзілі тут насуперак правілам аб ціхаходных машынах. Праехаўшы па краю аўтастрады, ён спыніўся і выйшаў з машыны. Мы таксама выйшлі і апынуліся перад нейкім насыпам, парослым травой. На насыпе былі таблічы і, прачытаўшы іх, мы даведаліся, што гэта акопы першай сусветнай вайны, што тут ішлі баі і ў другую сусветную вайну і што з павагі да загінуўшых усё пакінута так, як было.

Нічога не разумеючы, мы глядзелі, як Штайгенгёфер раптам кінуўся да гэтага насыпу, спусціўся ў акоп і, азірнуўшыся на сына, сапучы і фыркаючы, пачаў крычаць:

— Гэта было тут, Вілі, іменна тут, у саракавым, тут, на гэтым самым месцы... Палкоўнік фон Бляйлебен прывёў нас сюды, гэта быў сапраўдны камандзір! Панове, якія цудоўныя былі гады, найлепшыя нашы гады, нам было па дваццаць чатыры! Каб можна было іх вярнуць... Перад намі была ўся Еўропа — Грэцыя, Італія, Францыя, Данія. Вілі, я абавязкова павінен звазіць цябе на ўсе тыя месцы, дзе я быў. Ідзі сюды, сюды, зірні—вунь там, на той вышыні, было наша кулямётнае гняздо. Мы прарвалі абарону і ў прарыў увайшоў увесь полк. І мы выйшлі першыя да ваколіц Антверпена! **Першыя,** Вілі, **першыя!**

Мы глядзелі на яго ў нейкім нямым утрапенні і думалі: «Як жа так? Ён жа гандлюе фотаапаратамі і верыць у сілу добрых машын, ён заяўляў, што ўсюды ёсць добрае, спяваў песеньку «Das Leben ist doch so schôn...» і захапляўся нашымі дзіцячымі ўстановамі. Але цяпер ён, здавалася, быў начынены нейкай невядомай энергіяй, увесь час падскокваў, як д'яблік, і цягнуў Вілі за руку, каб паказаць, дзе стаяў кулямёт і куды быў накіраваны галоўны ўдар...

— Вайна — гэта свінства, — сказаў Галашак.

— Людзі ёсць людзі, — адказаў яму Штайгенгёфер старэйшы. — Войны былі і будуць. Будуць заўсёды. Нас, людзей, вельмі многа, занадта многа, — вось у гэтым і ўся праблема.

— Тое, што тут было — толькі гульня ў параўнанні з тым, што будзе, — дадаў Вілі. — Мы павінны паказваць заняпад.

— І ўсё ж,—вымавіў Штайгенгёфер, — гэта былі нашы найлепшыя гады. Ведаеце, калі чалавеку дваццаць год і перад ім рассцілаецца ўвесь свет...

Арэхава-карычневы мерседэс зноў шалясцеў па асфальце аўтастрады, насустрач нам беглі аранжавыя, жоўтыя і чырвоныя агні бензазаправачных калонак, міма пранёсся на матацыкле паліцэйскі ў белай трапічнай касцы, вакол на транспарантах, на сценах і агароджах крычала шматкаляровая рэклама...

Мы спыніліся каля тратуара. Ніхто ўжо не спяваў «Das Leben ist doch so schôn...», усе маўчалі. Ташысты, пльзеньскае піва, фотаапараты, палкоўнік фон Бляйлебен... Я зноў успомніў ваенную кінахроніку, палаючыя докі, тады мне было дваццаць два, многім тады было дваццаць два, гэта былі іх найлепшыя гады. Ускочыўшы ў трамвайны вагон, мы ўбачылі «атоміум», які ззяў у срэбраным святле электронаў, на выстаўцы іграла музыка.

— Трэба было мне ўсё-такі купіць гэты арлонавы гарсэт, — сказала Валя.

Галашак моўчкі зірнуў на яе.

— Найлепшыя гады... — вымавіў ён праз некаторы час. — Найлепшыя гады іх жыцця!..

Пераклаў з чэшскай мовы
А. МАЖЭЙКА.

ВЫСТАЎКА РЭПРАДУКЦЫЙ

Днямі ў Мінскім мастацкім вучылішчы адкрылася выстаўка рэпрадукцый савецкага мастацтва.

Наведвальнікі падрабязна разглядаюць цудоўны партрэт «Ул. І. Ленін» Н. Андрэева. Аб шматгранным жыцці і дзейнасці правадыра і сябра пралетарыяту расказваюць рэпрадукцыі палотнаў «Ул. І. Ленін» О. Ерамеева, «У Смольным», «З Леніным», «Хадакі ў Леніна» В. Сярова і інш.

Гераічныя подзвігі савецкага воіна ў грозныя гады Вялікай Айчыннай вайны адлюстроўваюць творы «Пераправа цераз Волгу ў 1942 годзе» В. Дзмітрыева.

Мірныя будні савецкіх людзей паказаны ў рэпрадукцыях «Вышыннікі» Н. Чэпіка, «Будаўніцтва Алі-Байрамлінскай ДРЭС» Н. Абдурахманава і інш.

Усяго экспануецца 40 рэпрадукцый з карцін савецкіх мастакоў.

Д. МАСЛАЎ.

РЭДКАЯ КАЛЕКЦЫЯ ПРАЖСКАГА КРАМЛЯ

Нядаўна ў Пражскім Крамлі адбылася прэс-канферэнцыя, на якой прадстаўнікі чэхаславацкага і зарубежнага друку даведаліся аб выніках папярэдняга абследавання калекцый карцін Пражскага Крамля, пачатага ў пачатку гэтага года.

У розных памяшканнях Пражскага Крамля і ў замку Апочна была знойдзена і пазнана вялікая колькасць палотнаў, з якіх больш пяцідзесяці створаны вялікімі майстрамі жывапісу. Вось што паведаміў дырэктар Інстытута па пытаннях тэорыі і гісторыі мастацтва пры Чэхаславацкай Акадэміі навук Ярамір Нейман.

У канцы XVI і пачатку XVII стагоддзяў у Пражскім Крамлі захоўваліся калекцыі імператара Рудальфа II, якія былі ў свой час найкаштоўнейшымі ў Еўропе. К канцу трыццацігадовай вайны творы гэтай галерэі былі вывезены ў Швецыю, адкуль былі распрададзены па ўсім свеце. У другой палавіне XVII стагоддзя ў Пражскім Крамлі пачала ўзнікаць новая галерэя з каштоўнымі палотнамі, звесткі аб якой захоўваюцца ў інвентарных кнігах ад 1685 года і пачатку XVIII стагоддзя. Аднак, па меры таго, як Прага траціла сваё вядучае месца ў палітычным жыцці Аўстра-Венгрыі і ўзмацняўся венскі цэнтралізм, калекцыі крамлёўскай галерэі паступова перавозіліся ў Вену.

У XIX стагоддзі выдатнейшыя прадстаўнікі чэшскай культуры настолькі прызвычаіліся да думкі, што культурныя каштоўнасці чэшскага народа амаль усе страчаны, што пра даволі вялікія калекцыі карцін крамлёўскай галерэі, якія засталіся ў Празе, проста забыліся. Такое становішча было і ў нашым стагоддзі, пасля ўзнікнення самастойнай чэхаславацкай дзяржавы. Таму што на працягу цэлых дзесяцігоддзяў ніхто не браўся за мастацкае і гістарычнае даследаванне Пражскага Крамля.

Толькі дзякуючы комплекснаму даследаванню і рэканструкцыі Крамля, зробленым у наш час, адбылося абследаванне і старой крамлёўскай карціннай галерэі. Такім чынам было ўстаноўлена, што ў Пражскім Крамлі да нашых дзён захавалася значная колькасць твораў выдатнейшых майстроў жывапісу.

Асабліва багата прадстаўлены тут венецыянскі жывапіс. У калекцыі знойдзены два вялікія творы майстра XVI стагоддзя П. Веранезе — «Абмыванне ног», і «Пакланенне вяшчуноў», і невялікая карціна «Святая Кацярына», а таксама карціны Тынтарэта — «Бічаванне Хрыста» і «Пралюбадзейка перад Хрыстом». У ліку знойдзеных палотнаў — творы сучасніка Тынтарэта А. Скіявоне, Дж. А. Падрэноне, вядомай сям'і італьянскіх мастакоў Басана, Р. Марконі і прыгожы партрэт мадонны з дзіцем, які прыпісваецца аднаму з мастакоў больш шырокага акружэння Тыцыяна. Нідэрландскі жывапіс прадстаўлены ў крамлёўскай калекцыі творчасцю Паола Фьямінга. Знойдзены таксама карціны Даменіка Феці, у прыватнасці, надзвычай каштоўнае палатно «Прытча аб сейбіце» (каля 1620 года). Карла Сарачэні і цудоўны твор — «Галава старой» фламандскага майстра М. Стомера, які тварыў у Італіі. Аўтарам вялікай карціны «Карунчніца» з'яўляецца дацкі жывапісец Э. Кейль, вучань Рэмбранта.

Адным з самых каштоўных твораў калекцыі з'яўляецца «Сход багоў», у якім можна пазнаць найвялікшага фламандскага майстра Петэра Пауля Рубенса.

Аб узроўні чэшскага жывапісу XVIII стагоддзя сведчаць вядомыя партрэты Яна Купецкага і да гэтага часу не апублікаваная карціна «Апостал Павел» Пятра Брандла.

Праведзенае ўжо абследаванне далёка яшчэ не раскрыла ўсяго багацця калекцыі; апроч пяцідзесяці агульнапрызнаных шэдэўраў у ёй ёсць яшчэ цэлы рад цікавых карцін менш вядомых жывапісцаў і шматлікія копіі. Апазнавальныя і рэстаўрацыйныя работы працягваюцца.

АДН.

АГУЛЬНЫ ПАРОЛЬ—ПРАГА ВЕДАЎ

Над мікраскопам схіліўся Хуста Пабела, ураджэнец вострава Свабоды. Удумлівы кубінец рыхтуецца стаць фізікам...

У класе малюнку будучыя архітэктары, маладыя афганцы Мухамед Ікліл Фахары (на здымку справа) і Мухамед Ібрагім Ахмадзада думаюць аб тэхніцы адлюстравання элементаў карніза...

Група юнакоў з В'етнама уважліва слухае мастацтвазнаўца, які расказвае ім пра гісторыю жывапісу...

Дзе зроблены гэтыя здымкі? У розных краінах і нават у розных паўшар'ях?.. Не, геаграфія гэтых здымкаў куды больш сціплая. Для таго, каб зрабіць гэты міжнародны рэпартаж, не давялося нават выязджаць з Мінска. Беларуская сталіца даўно ўжо вядомая як горад вышэйшых навучальных устаноў, што гасцінна сустракае зарубежную моладзь.

Няма патрэбы гаварыць пра тое, як многа працы ўкладвае малады чалавек, які пераступіў парог інстытута ў роднай краіне перш, чым яму будзе ўрачыста ўручаны дыплом інжынера. А калі вучыцца даводзіцца за тысячы кіламетраў ад роднага дома? Калі лекцыі чытаюцца на мове, першае знаёмства з якой адбылося толькі год назад?.. Вось калі імкненне да ведаў праходзіць сапраўднае выпрабаванне! І вось выпадак, калі студэнцкая салідарнасць можа знайсці сваё яркае праяўленне. Дзяўчаты і хлопцы з нашых вёсак і гарадоў імкнуцца зрабіць усё для таго, каб памагчы сваім зарубежным гасцям. Бадай, слова «госць» нават не адпавядае тым адносінам, якія складваюцца паміж студэнтамі. Усе яны, як адна сям'я. І поспехі і няўдачы в'етнамца ці афганца ўспрымаюцца беларускім хлопцам, як свае ўласныя.

Напярэдадні Міжнароднага дня студэнтаў сказаць пра ўсё гэта — асаблівы гонар і задавальненне для журналіста.

А. ДЗІТЛАЎ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Шасцерыкову Пятру Паўлавічу з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці бацькі.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01402.

Друкарня выдавецтва «Звязда».